

ZYRA E RREGULATORIT PËR ENERGJI
ENERGY REGULATORY OFFICE
REGULATORNI URED ZA ENERGIJU

GODIŠNJI IZVEŠTAJ

2008

Priština
mart 2009

Poštovani,

Posebna mi je čast da Skupštini Republike Kosovo predstavim Godišnji izveštaj o radu i aktivnostima Regulatornog ureda za energiju (RUE) koje su sprovedene u toku 2008. godine.

U izveštaju su u sažetom vidu prikazane glavne aktivnosti Ureda: Upravnog odbora, profesionalnih, tehničkih i administrativnih službi, uključujući i finansijski izveštaj u vezi realizacije budžeta za ovu godinu.

Izveštaj se ograničava na suštinske tehničke i ekonomske podatke o energetske preduzećima, posebno o njihovim regulisanim aktivnostima. Na osnovu sveobuhvatne analize aktivnosti u energetskom sektoru, posebno u razvoju infrastrukture, tržišta i javnih usluga, prikazana su zapažanja, podaci, rezultati rada važni za postojeće stanje i za preduzimanje akcija za poboljšanje tog stanja.

Energetski sektor se suočava sa velikim infrastrukturnim i organizacionim problemima i kao takav ne može da ispuni potrebe potrošača za dovoljnom i kvalitetnom energijom. Vlada Kosova i donatori su izdvojili potrebna sredstva za investicije u energetska preduzeća (KEK i KOPST), što je imalo pozitivan efekat, ali su za suštinsko poboljšanje potrebna mnogo veća sredstva kojih nema.

Da bi se ispunile potrebe potrošača za energijom, neophodna je izgradnja novih proizvodnih, prenosnih i distributivnih kapaciteta. U toku ove godine su nastavljene aktivnosti oko početka izgradnje termocentrale Novo Kosovo, zajedno sa otvaranjem novog ugljenokopa u Sibovcu. Dobar posao je urađen i u privlačenju investitora za izgradnju proizvodnih kapaciteta iz obnovljivih izvora energije, posebno malih hidrocentrala i generatora koji koriste energiju vetra. Naravno, investicije u proizvodnju moraju da budu praćene odgovarajućim investicijama u prenos i distribuciju. Ovde vredi pomenuti početak izgradnje podstanice Peć III 400/110 kV i povećanje preseka provodnika na nekim preopterećenim linijama.

Na osnovu Zakona o energetskom regulatoru, RUE ima aktivnu ulogu u izradi i usvajanju regulatornog okvira koji je podoban za razvoj i uspešno sprovođenje svih regulisanih aktivnosti u energetskom sektoru.

Rad Borda RUE se suočavao sa teškoćama zbog toga što je dvojici članova Borda istekao mandat pa su oni napustili Ured, pri čemu je Bord ostao samo sa tri člana, što prema postojećem Zakonu nije bilo dovoljno za obezbeđivanje kvoruma potrebnog za donošenje validnih odluka. Izmenama i dopunama Zakona o regulatoru u junu mesecu odblokiran je rad Borda, a u međuvremenu je krajem godine Skupština imenovala dva nova člana, tako da je Bord kompletiran.

Ured je uspešno uradio poslove i odgovornosti predviđene zakonom i pomoćnim propisima koji su doneti na osnovu zakona. Većina pomoćnih propisa je izrađena i usvojena, što je obezbedilo dobar zakonski osnov za transformaciju energetskog sektora, za otvaranje i funkcionisanje tržišta, za regulisanje energetskih preduzeća koja imaju monopolski položaj, za izdavanje licenci za rad učesnicima na tržištu i za nadzor nad tržištem i nosiocima licenci.

Usvajanje Pravilnika o odobravanju izgradnje proizvodnih kapaciteta i utvrđivanje podsticajnih tarifa za proizvodnju energije iz malih hidrocentrala i iz vetra, izazvao je interesovanje privatnih investitora koji su podneli zahteve za dobijanje odobrenja za izgradnju kapaciteta iz obnovljivih izvora.

Usvajanje Zakona o javnim preduzećima stvorilo je zakonski osnov za dalji nastavak restrukturiranja energetskih preduzeća sa ciljem njihovog razvoja i povećanja efikasnosti. U tom pravcu, Vlada Kosova je donela odluku o početku razdruživanja aktivnosti KEK-a na snabdevanje i distributivnu mrežu i osnivanje novog preduzeća koje će se baviti ovim dvema aktivnostima sa ciljem razvoja postupaka za njegovu privatizaciju.

U cilju koordinisanja aktivnosti za realizaciju strategija i politika u energetsom sektoru, Ured je sarađivao sa relevantnim ministarstvima Vlade Kosova i sa odborima Skupštine Kosova.

Na planu regionalne i međunarodne saradnje, Ured je nastavio dosledno da izvršava svoje obaveze, u skladu sa Sporazumom o energetske zajednici jugoistočne Evrope (SEZJIE), preko Regulatornog borda energetske zajednice (ECRB) i radnih grupa u okviru tog Borda. RUE je pridruženi član i aktivno učestvuje u aktivnostima Regionalnog udruženja energetskih regulatora (ERRA).

U oktobru 2008. godine, RUE je potpisao Memorandum o razumevanju sa Komercijalnom komisijom Ilinoisa (Illinois Commerce Commission–ICC) iz SAD, pod sponzorstvom USAID, sa ciljem obuke i razmene iskustava.

Aktivnosti Ureda finansiraju se iz sopstvenih prihoda koji se prikupljaju iz naknada za usluge oko izdavanja licenci, dok godišnji budžet Ureda usvaja Skupština Kosova.

I u toku ove godine Ured je nastavio da dobija efikasnu tehničku pomoć za povećanje kapaciteta osoblja od donatora kao što su EU, USAID i Svetska banka.

Ured je nastavio da prati nosioce licenci da bi obezbedio da se njihove aktivnosti izvršavaju u skladu sa uslovima izdatih licenci, sa ciljem poboljšanja nivoa usluga i sigurnog snabdevanja potrošača. Posebna važnost je data pitanju zaštite potrošača, kroz razmatranje i rešavanje njihovih žalbi u vezi sa uslovima i kvalitetom usluga na planu snabdevanja energijom.

Sledeća posebna aktivnost bila je revizija cena i utvrđivanje novih tarifa za električnu energiju i centralno grejanje, na osnovu troškova proizvodnje i usluga, uzimajući u obzir i mogućnost da o tome svoje mišljenje daju i potrošači.

Ponosan sam na kolege, saradnike i osoblje RUE i čestitam im na znanju i posvećenosti uspešnom izvršavanju poslova i zadataka u cilju opsluživanja potrošača energije i za podršku infrastrukturi i razvoju tržišta, što će pomoći prevazilaženju izazova sa kojima se suočava energetski sektor na Kosovu.

S poštovanjem,

Dr Ali Hamiti

Predsedavajući Borda

1. OPŠTE INFORMACIJE O KOSOVSKOM REGULATORNOM UREDU ZA ENERGIJU.....	7
1.1 ZAKONSKI OSNOV I MANDAT REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU	7
1.2 ORGANIZACIJA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU I LJUDSKI RESURSI	7
1.2.1 BORD REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU	7
1.2.2 ODELJENJA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU	8
1.2.3 OSOBLJE REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU	8
1.2.4 ORGANIZACIONA ŠEMA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU	9
1.3 TEHNIČKA POMOĆ, OBUKA I OSTALE AKTIVNOSTI REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU.....	9
1.4 GODIŠNJI FINANSIJSKI IZVEŠTAJ REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU - 2008	12
2. IZRADA REGULATORNIH PROPISA	15
2.1 KOMPLETIRANJE REGULATORNOG ZAKONSKOG OKVIRA	15
2.2 USVOJENI PROPISI.....	15
2.3 URAĐENI DOKUMENTI	16
2.4 IZMENE I DOPUNE POSTOJEĆIH PROPISA.....	16
2.5 AKTIVNOSTI U VEZI LICENCIRANJA I PRAĆENJA.....	16
3. ELEKTRO-ENERGETSKI SEKTOR.....	19
3.1 PROIZVODNI I PRENOSNI KAPACITETI	19
3.2 PROIZVODNJA I GUBICI ELEKTRIČNE ENERGIJE	22
3.3 TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	27
3.4 IZVOZ I UVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE	29
3.5 GUBICI U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU	32
3.5 AKTIVNOSTI RUE OKO IZGRADNJE NOVIH PROIZVODNIH KAPACITETA	36
3.6 TARIFE U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU	37
3.6.1 REGULISANE NAKNADE ZA PRENOS I DISTRIBUCIJU.....	38
3.6.2 PODSTICAJNE TARIFE (FEED-IN) ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA	40

4. SEKTOR CENTRALNOG GREJANJA	41
4.1 PREGLED DEŠAVANJA U SEKTORU CENTRALNOG GREJANJA	41
4.2 RAD KOMPANIJA CENTRALNOG GREJANJA	41
4.3 PITANJA U VEZI POTROŠAČA.....	43
4.4 UTVRĐIVANJE CENA CENTRALNOG GREJANJA ZA GREJNU SEZONU 2007/2008	44
5. ZAŠTITA POTROŠAČA.....	47
5.1 UVOD – ZAKONSKI OSNOV	47
5.2 ZAHTEVI I AKTIVNOSTI U VEZI REŠAVANJA SPOROVA	47
6. SITUACIJA U VEZI SA PRIRODNIM GASOM NA KOSOVU	49
7. SARADNJA RUE SA DRUGIM INSTITUCIJAMA I MEĐUNARODNA SARADNJA.....	51

SPISAK SKRAĆENICA

EAR	Evropska agencija za rekonstrukciju
KKB	Kosovski konsolidovani budžet
KAK	Koordinisana aukcijska kancelarija
OPPL	Odeljenje za pravne poslove i licenciranje
OZP	Odeljenje za zaštitu potrošača
ECLO	Kancelarija za vezu Evropske komisije
ECRB	Regulatorni odbor Energetske zajednice
EFT	Energy Financing Team
JIE	Jugoistočna Evropa
EPS	Elektroprivreda Srbije
GWh	Gigavat čas
HC	Hidrocentrala
EZ	Energetska zajednica
EZJIE	Energetska zajednica jugoistočne Evrope
KEK	Kosovska energetska korporacija
KESH	Energetska korporacija Albanije
KCG	Kompanija centralnog grejanja
KOPST	Kosovski operator prenosnog sistema i tržišta
kV	Kilovolt
kW	Kilovat
kWh	Kilovat čas
MER	Ministarstvo energije i rudarstva
MW	Megavat
MWh	Megavat čas
NP	Nije primenljivo
NARUC	National Association of Regulatory Utility Commissioners
NERA	NEAR Economic Consulting – Međunarodna kompanija za ekonomske konsultacije
OS	Operator sistema
ODS	Operator distributivnog sistema
OPS	Operator prenosnog sistema
OSTEJL	Operator prenosnog sistema za jugoistočnu Evropu
OT	Operator tržišta
RCEPR	Regionalni centar za istraživanje energetske politike
RTK	Radio televizija Kosova
SEE-CAO	Koordinisana aukcijska kancelarija u jugoistočnoj Evropi
D.D.	Deoničarsko društvo
KDS	Korišćenje distributivnog sistema
KPS	Korišćenje prenosnog sistema
TC	Termocentrala
TKEEJL	Energetski sporazum jugoistočne Evrope
UNMIK	Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu
USAID	Agencija Sjedinjenih američkih država za međunarodni razvoj
ZRRE	Regulatorni ured za energiju

1. OPŠTE INFORMACIJE O KOSOVSKOM REGULATORNOM UREDU ZA ENERGIJU

1.1 ZAKONSKI OSNOV I MANDAT REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

Regulatorni ured za energiju (RUE) je osnovan shodno Zakonu o energetsom regulatoru br. 2004/9 koji je usvojila Skupština Kosova 29. aprila 2004. godine i proglasio specijalni predstavnik generalnog sekretara (SPGS) Uredbom br. 2004721 od 30. juna 2004. godine. Ovaj zakon je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-080 o izmenama i dopunama Zakona 2004/9 Skupštine Kosova o energetsom regulatoru (zakoni iz Ahtisarijevog paketa), koji je usvojila Skupština Kosova 13. juna 2008. godine.

Gore pomenuti zakon u članu 15 utvrđuje odgovornosti Regulatornog ureda za energiju koje se sprovode kroz: **izdavanje i praćenje licenci za obavljanje energetske aktivnosti, izdavanje dozvola za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, gasovodnih mreža, direktnih elektroenergetskih linija i direktnih cevovoda, odobravanje metodologije cena i tarifa za aktivnosti koje nisu tržišne, donošenje pomoćnih propisa koji regulišu energetske sektor, praćenje efikasne podele i razvoj konkurencije u energetske sektoru, kao i rešavanje nesporazuma u energetske sektoru.**

Treba naglasiti da je Zakon o energetsom regulatoru br. 2004/9 koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-080 o izmenama i dopunama Zakona 2004/9 Skupštine Kosova o energetsom regulatoru u potpunoj saglasnosti sa članom 119, stav 5 Ustava Republike Kosovo, koji propisuje sledeće: "Republika Kosovo će osnovati nezavisne organe za regulisanje tržišta, onda kada samo tržište ne može dovoljno da zaštiti javni interes", i sa odredbama člana 142, stav 1 Ustava Republike Kosovo koji propisuje: "Nezavisne agencije Republike Kosovo su one institucije koje osniva Skupština na osnovu relevantnih zakona, koji regulišu njihovo osnivanje, funkcionisanje i nadležnosti. Nezavisne agencije obavljaju svoje funkcije nezavisno od bilo kog drugog organa ili vlasti Republike Kosovo".

1.2 ORGANIZACIJA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU I LJUDSKI RESURSI

1.2.1 BORD REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

RUE je organizovana u skladu sa Poglavljem 2 Zakona o energetsom regulatoru i njegovim radom upravlja Bord sastavljen od pet članova.

Članovi Borda obavljaju zadatke i obaveze u skladu sa odgovornostima koje propisuje Zakon o energetsom regulatoru.

U toku 2007. godine, Bord RUE je imao 4 člana. Uz sve zahteve od strane predsedavajućeg Borda RUE koji su upućivani Skupštini Kosova, peti član nije bio imenovan. U februaru 2008. godine istekao je mandat još jednom članu Borda kojeg je imenovao SPGS. U jednom određenom periodu Bord RUE je bio nefunkcionalan zbog nedostatka kvoruma. U junu 2008. godine Skupština Kosova je usvojila izmene i dopune Zakona 2004/09 o energetsom regulatoru putem Zakona 03/L-080. Ove izmene i dopune omogućile su Bordu RUE da postane funkcionalan i da donosi odluke uz prisustvo većine članova Borda.

Na predlog Vlade Kosova, u decembru 2008. godine, Skupština Kosova je imenovala dva dodatna člana Borda, čime je je Bord RUE kompletiran.

U toku 2008. godine, Bord RUE je održao osam sastanaka i doneo 81 odluku.

1.2.2 ODELJENJA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

Odeljenje za pravne poslove i licenciranje

Odeljenje za pravne poslove i licenciranje (OPPL) obezbeđuje pravnu podršku RKE u skladu sa važećim zakonima Republike Kosovo, u vezi sa svim pitanjima u energetsom sektoru, kao i u vezi sa izradom svih obrazaca, različitih aplikacija i procedura za licenciranje i odobravanje. Odeljenje za pravne poslove i licenciranje je odgovorno za nadgledanje/praćenje licenciranih aktivnosti.

Odeljenje za zaštitu potrošača

Odeljenje za zaštitu potrošača (OZP) bavi se zahtevima potrošača i sporovima između energetske organizacije. Odeljenje u toku obavljanja zadataka i odgovornosti saraduje sa svim organizacijama koje na legitiman način zastupaju potrošače.

Odeljenje za tarife i cene

Odeljenje za tarife i cene (OTC) bavi se generalno tarifama, analizira i priprema za odlučivanje tarifne sisteme, strukture i tarifne nivoe koje predlažu energetske organizacije. Ovo odeljenje je odgovorno za realizaciju novih elemenata konkurentnosti na tržištu.

Odeljenje za snabdevanje energijom i strukturu tržišta

Odeljenje za snabdevanje energijom i strukturu tržišta (OSEST) prikuplja i analizira informacije u vezi sa kapacitetima i energetske bilansom. Analizira uticaj različitih faktora kao što su: inflacija, cena goriva, amortizacija itd. u cenama na tržištu i u regulisanim cenama krajnjeg potrošača. Ovo odeljenje bavi se i praćenjem cena na tržištu.

Tehnička savetodavna grupa

Tehnička savetodavna grupa daje tehničke savete Bordu i odeljenjima RUE u cilju obavljanja njihovih aktivnosti u skladu sa zakonom.

Administrativna služba

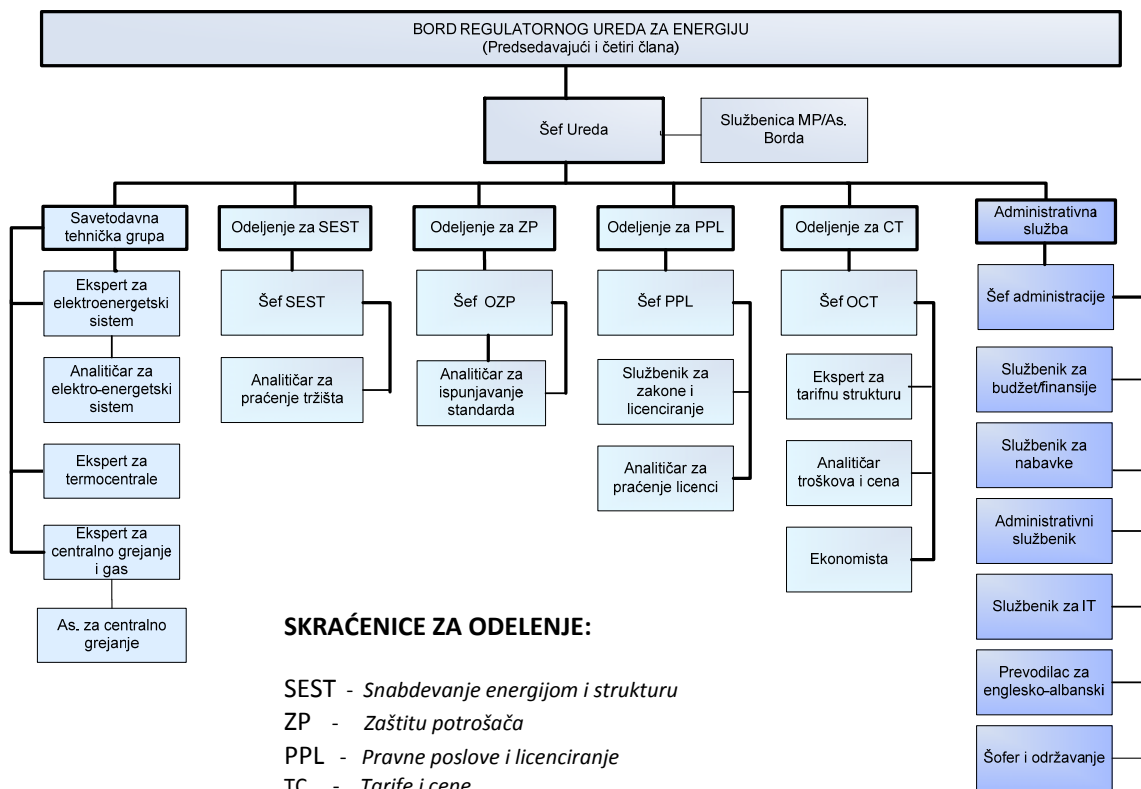
Administrativna služba pruža administrativnu podršku svim drugim odeljenjima i Bordu RUE, u cilju normalnog funkcionisanja Ureda.

1.2.3 OSOBLJE REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

RKE je na početku 2007. godine imala 20 člana osoblja. U mesecima koji su prethodili 2008. godini, RUE je popunila upražnjena mesta eksperta za centralno grejanje i gas, šefa Odeljenja za zaštitu potrošača i analitičara za troškove i cene. Ovo je uticalo na bolje i efikasnije funkcionisanje RUE.

1.2.4 ORGANIZACIONA ŠEMA REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

Slika. 2.1 Organizaciona šema Regulatornog ureda za energiju

1.3 TEHNIČKA POMOĆ, OBUKA, INFORMISANJE JAVNOSTI I OSTALE AKTIVNOSTI REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU

TEHNIČKA POMOĆ

Projekat tehničke pomoći "Pružanje pomoći za izgradnju kapaciteta RKE" koji finansira EAR, a realizuje međunarodna konsultantska kompanija "NERA Economic Consulting" nastavljen je do avgusta 2008. godine. Glavni cilj projekta j da se na efikasan način realizuje regulatorni okvir i obezbede transparentni i nediskriminatorni uslovi za funkcionisanje tržišta energije na Kosovu, u punoj saglasnosti sa energetske zakonima na Kosovu i sa zahtevima koji proizilaze iz primene Sporazuma o energetske zajednici jugoistočne Evrope, čiji je potpisnik i Kosovo.

Projekat je ojačao RUE u više oblasti koje imaju suštinski značaj za funkcionisanje i praćenje tržišta:

- analiziranje i usvajanje različitih tehničkih i operativnih kodeksa;
- realizacija i analiza cena za različite aktivnosti u oblasti električne energije i centralnog grejanja, na osnovu tarifne metodologije;
- dizajn, analiza i procena zahteva nosilaca licenci u pogledu zahteva za izdavanje licenci;
- dizajn i izrada specifikacija za sisteme informacione tehnologije koji su potrebni za rad RUE;
- usvajanje postupaka za kvalitetno upravljanje radom RUE;
- potrebna obuka osoblja RUE u gore pomenutim oblastima.

U okviru ovog projekta, u maju 2008. godine, sedam članova osoblja RUE, uključujući i jednog člana Borda, bili su u studijskoj poseti „RAE“ - Regulatornoj agenciji za električnu energiju i gas u Atini u Grčkoj.

Projekat tehničke pomoći „Uspostavljanje regulatornog okvira za obnovljive izvore na Kosovu“, koji finansira Svetska banka, je tek u pripreмноj fazi.

Primarni cilj ovog projekta je pružanje podrške RUE u razvoju glavnih komponenti regulatornog okvira za obnovljive izvore koji su u njegovoj nadležnosti, kao i povećanje kapaciteta RUE za ispunjavanje njegovih regulatornih zadataka.

Namera je da tim konsultanata radi sa osobljem RUE i višim rukovodstvom na razvoju propisa, politike i procesa odlučivanja. Očekuje se da ovaj projekat bude realizovan u periodu od dve godine. Projekat je tek u procesu izbora konsultantske kompanije.

Takođe, u vezi sa regulatornim pitanjima u energetsom sektoru u celini, RUE dobija podršku od jednog konsultanta USAID-a.

INFORMISANJE JAVNOSTI

Regulatorni ured za energiju (RUE) u svom radu posebnu važnost posvećuje transparentnosti i informisanju javnosti o svom radu.

Svi pomoćni propisi koje donosi RUE prolaze kroz kompletan proces koji je otvoren za javnost, uključujući i javne rasprave, na kojima se dobijaju komentari javnosti. Osim toga, proces donošenja odluka se odvija na otvorenim sednicama, u toku kojih javnost ima priliku da daje komentare do zadnjeg trenutka, kada se donosi odluka o usvajanju različitih dokumenata.

U skladu sa Statutom RUE, svi sastanci Borda se unapred najavljuju na zvaničnoj internet stranici RUE pet dana pre dana održavanja sastanka, dok se posle sastanka na internet stranici objavljuju sve odluke koje je doneo Bord.

Osim godišnjih izveštaja i druge dokumentacije, RUE objavljuje mesečne izveštaje koji sadrže sve aktivnosti koje su sprovela njegova odeljenja.

U slučajevima kada Bord raspravlja i odlučuje o pitanjima koja su od direktnog interesa za javnost, kao što je na primer pitanje energetske tarifa, da bi informacije bile što sveobuhvatnije, osim objavljivanja na internet stranici i obaveštavanja zainteresovanih strana, poziva se javnost da dostavi svoje komentare i skreće pažnja medijima, putem izdavanja saopštenja i organizovanja konferencija za štampu.

Pored svakodnevnog pružanja medijima informacija iz energetske sektora, RUE takođe održava svakodnevnu komunikaciju sa novinarima iz svih medija, u cilju objašnjavanja svih pitanja u vezi regulisanja energetske sektora, koja treba da budu diskutovana. U cilju obezbeđivanja direktnog informisanja, različiti eksperti RUE su uvek spremni da učestvuju u raznim intervjuima, emisijama i sastancima koje zahtevaju mediji na Kosovu.

OBUKA

Četiri člana osoblja RUE je bilo na jednogodišnjoj obuci “Program profesionalnog razvoja”, koji finansira USAID, a realizuje Bearing Point. Cilj obuke je osposobljavanje osoblja u oblasti rukovođenja i poboljšanje kvaliteta rada, kao i povećanje efikasnosti i produktivnosti rada.

U januaru 2008. godine, članovi RUE su učestvovali u obuci pod nazivom “Tržište energije”, koju su organizovali Regionalno udruženje energetskih regulatora, Američka organizacija za razvoj i Regionalni centar za istraživanje energetske politike (RCEPR). Cilj obuke bio je “Regulisanje do liberalizacije tržišta”, struktura tržišta, intervencija države (regulacija-liberalizacija), alternativni modeli tržišta energije: postavljanje osnova za tržište energije, integracija tržišta energije, velikoprodajne cene energije, razvoj regionalnog tržišta, put do liberalizacije tržišta energije i razmena energije u Evropi.

U martu 2008. godine, članovi RUE su učestvovali na naprednom kursu FSR o tržištu električne energije, koji je organizovan u Firenci u Italiji. Cilj ovog kursa bio je analiziranje funkcionisanja i regulisanje tržišta energije u različitim okolnostima, kao i velikoprodajnog tržišta: bilateralni ugovori, dnevno tržište, bilans; kao i maloprodajno tržište: tarife, zaštita potrošača, kvalitet. Jedan od ciljeva kursa bio je i razmatranje pitanja nadzora nad tržištem i ublažavanja tržišnih sila, kao i ispitivanje mogućnosti i smetnji na tržištu energije u vidu gubitaka, zagušenja i potrebe za investicijama;

U novembru 2008. godine, obuka pod nazivom Program za energetske obuke, organizovana je u Ljubljani u Sloveniji. Cilj programa bio je liberalizacija i dizajniranje tržišta, upravljanje i regulacija, uverenja o poreklu, obnovljiva energija.

1.4 GODIŠNJI FINANSIJSKI IZVEŠTAJ REGULATORNOG UREDA ZA ENERGIJU - 2008

Regulatorni ured za energiju se finansira iz sopstvenih prihoda, u skladu sa Zakonom o energetsom regulatoru, poglavlje 4, tačnije iz taksi koje prikuplja od licenciranih operatora.

Prihodi

Svi prihodi Regulatornog ureda za energiju se u skladu sa članom 20 Zakona o energetsom regulatoru i članom 64 Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, deponuju na zvanični račun u banci koji je otvorio generalni direktor Trezora.

Za 2008. godinu, Regulatorni ured za energiju je planirao da ostvari prihode u iznosu od 1,135,659 evra, dok je ukupan iznos prihoda koji je prikupio RUE u toku te godine bio 1,145,130.33 evra, odnosno 9,471.33 evra više od planiranog iznosa.

Iz 2007. godine, RUE je u 2008. godine preneo nepotrošena sredstva u iznosu od 150,236.07 evra.

U poređenju sa 2007. godinom, kada su prihodi koje je prikupio RUE iznosili 944,104 evra, ove godine RUE je prikupio 201,026.33 evra više, odnosno 21.29%.

Tabela 1.1 Prihodi

Opis	Prihodi
Sopstveni prihodi u 2008.	1,145,130.33
Sopstveni prihodi preneti iz 2007.	150,236.07
Ukupni prihodi	1,295,366.40

Budžet

Skupština Kosova je odlukom V-013 od 15.02.2008. godine usvojila budžet Regulatornog ureda za energiju u iznosu od 1,062,545 euro, koje je podeljen na sledeće glavne ekonomske kategorije:

Opis	Prihodi
Plate i dnevnice	401,045.00
Robe i usluge	604,000.00
Komunalni troškovi	17,500.00
Kapitalni troškovi	40,000.00

U procesu revizije budžeta, Regulatorni ured za energiju nije zahtevao izmene, kao ni prenošenje sredstava iz jedne ekonomske kategorije u drugu.

Od neutrošenih sredstava iz 2007. godine u iznosu od 691,314.00 evra, 541,077.93 evra je preneto u budžet Republike Kosovo, dok je 150,236.07 evra preneto u budžet RUE za 2008. godinu u sledeće ekonomske kategorije:

Opis	Prihodi
Plate i dnevnice	56,324.32
Robe i usluge	80,154.13
Komunalni troškovi	13,018.62
Kapitalni troškovi	739.00

Iz ovoga se vidi da je budžet Regulatornog ureda za energiju za 2008. godinu bio 1,212,781.07 evra.

Budžetski troškovi

Za finansiranje razvojnih aktivnosti u 2008. godini, RUE je potrošio 435,848.62 evra, od čega 372,484.55 evra iz sopstvenih prihoda za 2008. godinu, dok je 63,364.07 evra potrošeno iz prenetih prihoda iz 2007. godine. Prema ekonomskoj klasifikaciji, troškovi RUE su bili sledeći:

Opis	Prihodi
Plate i dnevnice	45,309.96
Robe i usluge	183,407.68
Komunalni troškovi	7,130.98
Ukupno	435,848.62

U izveštaju o odobrenom budžetu i sredstvima prenetim iz prethodne godine, nivo budžetskih troškova iskazan u procentima je 35.94%. Ovaj relativno nizak nivo realizacije budžeta je uglavnom posledica dole navedenih okolnosti:

- Odsustvo dva člana Borda u toku 2008. godine što se direktno odrazilo na nivo realizacije budžeta za plate i dnevnice;
- Planirani budžet za konsultantske usluge u iznosu od 305,000.00 evra nije utrošen zbog toga što su sredstva za ove namene obezbeđena iz donacije koju je RUE dobio od Svetske banke (SB) u vrednosti od 176,648.00 dolara i Kancelarije za vezu Evropske komisije (KVEK) u iznosu od 985,600.00 evra;
- Deo predviđen za troškove za službena putovanja van zemlje pokrio je Sekretarijat Energetske zajednice sa sedištem u Beču;
- Budžet koji je planiran za kapitalne troškove (40,000 evra) nije utrošen zbog nefunkcionisanja aktivnosti nabavke.

Nivo budžetskih troškova, prema ekonomskim kategorijama, je prikazan u tabeli 1.2.

Tabela 1.2 Budžetski troškovi iskazani u procentima

Opis	Budžet	Troškovi	Troškovi u %
Plate i dnevnice	457,369.32	245,309.96	53.63%
Robe i usluge	684,154.13	183,407.68	26.80%
Komunalni troškovi	30,518.62	7,130.98	23.36%
Kapitalni troškovi	40,739.00	0.00	0.00%
Ukupno	1,212,781.07	435,848.62	35.94%

U narednoj tabeli su prikazani troškovi RUE prema glavnim ekonomskim podkategorijama.

Tabela 1.3 Plate i dnevnice

PLATE I DNEVNICE	IZNOS
Neto plate	193.221,86
Porez na lični prihod	28.725,24
Penzioni doprinosi koje plaća poslodavac	11.681,43
Penzioni doprinosi koje plaća radnik	11.681,43
Ukupno za plate i dnevnice	245.309,96

Tabela 1.4 Robe i usluge

ROBE I USLUGE	IZNOS
Troškovi putovanja u zemlji	3,255.22
Troškovi putovanja van zemlje	9,632.54
Internet	2,669.94
Ostali troškovi za telefon (rouming i kartice sa dopunama)	10,673.73
Poštanski troškovi	132.10
Troškovi za edukaciju i obuku	2,803.40
Različite intelektualne i savetodavne usluge	100.00
Štamparske usluge	4,843.00
Ostale ugovorne usluge	12,586.24
Održavanje softvera	2,745.00
Nameštaj	830.00
Fotokopir	4,986.40
Ostala oprema	980.00
Računari	3,582.00
Kancelarijski nameštaj	9,795.97
Nabavka hrane i pića	4,070.98
Smeštaj	3,066.54
Nafta za centralno grejanje	12,010.01
Derivati za agregat	3,677.83
Gorivo za vozila	2,368.82
Registracija i osiguranje vozila	896.21
Osiguranje zgrade	10,781.40
Održavanje i popravka vozila	3,059.53
Održavanje zgrade	8,640.00
Održavanje informacionih tehnologija	2,964.90
Kirija za zgradu	50,198.00
Reklame i konkursi	6,651.00
Objavljivanje publikacija	276.00
Troškovi reprezentacije	5,130.92
Ukupno za robe i usluge	183,407.68

Tabela 1.5 Komunalni troškovi

KOMUNALNI TROŠKOVI	IZNOS
Struja	4,429.46
Voda	330.70
Troškovi za fiksne telefone	2,370.82
Ukupni komunalni troškovi	7,130.98

Na osnovu gore pomenutih podataka dolazimo do zaključka da su prihodi koje je RUE prikupio u 2008. godini (1,295,366.40 evra), mnogo veći od budžetskih troškova (435,848.62 evra). Razlika između prihoda i rashoda u iznosu od 859,517.78 evra, predstavlja višak koji je prikupio RUE u toku godine, koji u skladu sa članom 20 Zakona o energetsom regulatoru, treba da bude prenet u 2009. godinu.

Tabela 1.6 Preneti sopstveni prihodi

Prihodi preneti iz 2007. godine	150,236.07
Ostvareni prihodi u toku 2008. godine	1,145,130.33
Ukupni prihodi u 2008. godini	1,295,366.40
Troškovi za plate i dnevnice	245,309.96
Troškovi za robe i usluge	183,407.68
Komunalni troškovi	7,130.98
Ukupni troškovi u 2008. godini	435,848.62
Preneti sopstveni prihodi	859,517.78

2. IZRADA REGULATORNIH PROPISA

2.1 KOMPLETIRANJE REGULATORNOG ZAKONSKOG OKVIRA

Regulatorni ured za energiju (RUE) je u toku 2008. godine obavio čitav niz aktivnosti u pogledu kompletiranja regulatornog zakonskog okvira, uključujući davanje komentara na predloge za izmenu osnovnih zakona u oblasti energije, izradu i usvajanje pomoćnih propisa i izmene i dopune postojećih podzakonskih propisa. U toku izrade ovih propisa, OPPL je vodilo računa da oni budu u skladu sa direktivama i propisima EU, kao i sa važećim zakonima na Kosovu.

U toku ovog perioda su primani i različiti zahtevi u vezi sa licenciranjem energetske preduzeća, a vršen je i nadzor i praćenje licenciranih aktivnosti, gde je RUE pokazao spremnost da prati poštovanje uslova licenci i odgovarajućih regulatornih odluka.

2.2 USVOJENI PROPISI

Među važnim aktivnostima RUE, koje se odnose na izradu i usvajanje ovih propisa, izmenu postojećih propisa, kao i licenciranje energetske preduzeća, navodimo sledeće:

I. Pravilnik o postupku odobravanja izgradnje novih proizvodnih kapaciteta, gasnih mreža, direktnih elektroenergetskih linija i direktnih cevovoda (Pravilnik o odobravanju)

Pravilnik utvrđuje kriterijume i postupke za izdavanje odobrenja za izgradnju novih proizvodnih postrojenja, gasnih mreža, direktnih elektroenergetskih linija i direktnih cevovoda, na način koji stvara uslove za efikasno i racionalno korišćenje energije, uz posvećivanje pažnje zaštiti zdravlja i bezbednosti ljudi, kao i zaštiti životne sredine.

Treba pomenuti da je u toku ove godine RUE imala više sastanaka sa potencijalnim investitorima zainteresovanim za investiranje u obnovljive izvore energije, koji su tražili objašnjenja od RUE u vezi izgradnje takvih proizvodnih kapaciteta. RUE je uputila strane koje su zainteresovane za takve investicije da iste mogu da budu realizovane posle usvajanja Pravilnika o odobravanju i usvajanja stimulativnih tarifa "Feed-in" za obnovljive izvore energije.

II. Pravilnik o administrativnim merama i kaznama

Ovaj Pravilnik je urađen u skladu sa mandatom RUE shodno članu 57 Zakona o energetske regulatoru. Pravilnik je završen i usvojen u toku ove godine i sadrži administrativne mere i kazne koje Ured može da izrekne nosiocima licenci u slučajevima kada licencirane aktivnosti nisu u skladu sa uslovima licence, u slučaju nepridržavanja važećih cena i tarifa, ili u slučaju nepridržavanja propisa, akata, odluka i uputstava koje je doneo RUE.

III. Pravilnik o poverljivosti informacija

Ovaj Pravilnik je uradio i usvojio RUE i on sadrži postupke u vezi sa odlučivanjem kada neki dokument koji je dostavljen RUE sadrži poverljive informacije i kada se smatra posebnim materijalom, kao i postupke u vezi sa pristupom tim poverljivim informacijama.

2.3 URAĐENI DOKUMENTI

Dva naredna dokumenta su urađena, ali ipak nisu dovršeni. Dok prvi dokument (Priručnik o radu) treba da prođe kroz postupak usvajanja od strane Borda, drugi dokument (Priručnik o izveštavanju) se smatra uputstvom za nosioce licenci kojeg nije potrebno usvajati.

I. Priručnik o radu

Priručnik o radu je urađen krajem 2007. godine. To je obiman dokument (146 strana), koji sadrži unutrašnje postupke koje koristi osoblje u vezi sa odgovornostima unutar Ureda i u odnosu prema široj javnosti. Takođe, on propisuje unutrašnju organizaciju RUE, kao i uloge, odgovornosti i postupke koji pokrivaju aktivnosti unutar i van RUE. Ovaj dokument, zbog svoje specifičnosti i velike važnosti nije do sada završen, a planira se da bude završen i usvojen u toku 2009. godine.

II. Priručnik o izveštavanju

Priručnik o izveštavanju predstavlja uputstvo čija je namena da pomogne nosiocima licenci da se bolje organizuju u cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz licenci. Ovaj dokument takođe sadrži načine i rokove za podnošenje izveštaja (tromesečnih i godišnjih) od strane nosilaca licenci, u vezi sa ispunjavanjem obaveza koje proizilaze iz uslova licence.

2.4 IZMENE I DOPUNE POSTOJEĆIH PROPISA

Zbog postojanja potrebe za poboljšanjem i olakšavanjem sprovođenja/realizacije postojećih pomoćnih propisa, RUE je započela inicijativu za izmenu i dopunu dole navedenih pravilnika. Ovi pravilnici su prošli kroz sve faze uz učestvovanje javnosti (radionice, javne prezentacije) i uključuju puno komentara dobijenih od zainteresovanih strana, a očekuje se da će do njihovog usvajanja doći u toku 2009. godine.

Pravilnik o opštim uslovima snabdevanja energijom.

Pravilnik o isključivanju i ponovnom priključivanju potrošača u energetsom sektoru na Kosovu, i

Pravilnik o postupcima rešavanja sporova u energetsom sektoru.

Među važnim aktivnostima koje je RUE sproveo u toku 2008. godine su i usvajanje čitavog niza tehničkih kodeksa, pravilnika i dokumenata, koje su uradili nosioci licenci, a koje je RUE dopunio, komentarisao i usvojio. Izdajamo samo neke od ovih dokumenata: Mrežni kodeks, Merni i distributivni kodeks, Kodeks o električnoj opremi, Standardi bezbednosti i planiranja prenosnog sistema, Standardi bezbednog rada prenosnog sistema, Kodeks o pristupu zemljištu i zgradama, Tehnički indikatori rada operatora prenosnog sistema, Tarifna metodologija za priključivanje na prenosnu mrežu KOPST-a D.D. itd.

2.5 AKTIVNOSTI U VEZI LICENCIRANJA I PRAĆENJA

Na osnovu Zakona o energetsom regulatoru, RUE je ovlašćena da izdaje, menja i oduzima licence. U nastavku su navedene aktivnosti koje su razvijene u vezi sa licenciranjem energetskih presuzeća u toku 2008. godine:

LICENCIRANJE

Ove godine je nekoliko stranih kompanija podnelo zahtev za dobijanje licence za snabdevanje/trgovinu električnom energijom. Postupak procene zahteva izvršilo je osoblje RUE, a posle potvrđivanja da oni ispunjavaju sve zahteve koji proizilaze iz primarnih i pomoćnih zakonskih propisa za energiju na Kosovu, kao i iz Zakona o trgovinskim udruženjima, Ured je izdao 5 (pet) licenci za snabdevanje/trgovinu električnom energijom.

PRODUŽAVANJE VAŽENJA LICENCI

Licence za snabdevanje/trgovinu električnom energijom daju se na period od dve (2) godine, posle čega mogu da budu produžene na još dve godine. Od svih kompanija kojima je istekla važnost licenci, 5 (pet) kompanija je zahtevalo od RUE da im produži važenje licenci. Posle procene zahteva i potvrđivanja da ispunjavaju zahteve koje propisuju zakoni pomenuti u tački 2.5.1, Ured je tim kompanijama (5 kompanija) produžio važenje licenci za snabdevanje/trgovinu električnom energijom za još 2 (dve) godine.

Pošto zahtevi za produžavanje licenci treba da budu podneti šest (6) meseci pre isteka njihovog važenja, RUE je krajem ove godine primila još tri (3) zahteva za produženje postojećih licenci za snabdevanje/trgovinu električnom energijom. Svi ovi zahtevi su u postupku procene od strane RUE. Odluke u vezi sa tim zahtevima biće donete u maju 2009. godine.

OKONČANJE LICENCI

Kompanija OstElektra GmbH bila je licencirana za dvogodišnji period (30. oktobar 2006. – 30. oktobar 2008.), a 29. avgusta 2008. godine tražila je od RUE okončanje njene licence. RUE je 18. septembra 2008. godine odlukom br. V_117_2008 okončao pomenutu licencu:

S druge strane, kompanija "Holding Slovenske Elektrane D.O.O" takođe je bila licencirana od strane RUE za dvogodišnji period (30. oktobar 2006. – 30. oktobar 2008.) i takođe nije zahtevala produženje licence, posle čega je istekao rok važenja licence.

Sve odluke o izdavanju licenci, kao i izdate licence, objavljene su na inernet stranici RUE www.ero-ks.org.

PRAĆENJE LICENCIRANIH AKTIVNOSTI

Na osnovu nadležnosti koje mu daje Zakon o energetsom regulatoru, članovi 15 i 54, RUE vrši nadzor nad licenciranim aktivnostima i proverava da li su u skladu sa uslovima licenci, a takođe prati poštovanje tarifa i cena, kao i poštovanje akata, odluka i uputstava koja se odnose na nosioce licenci.

Na osnovu gore rečenog, u toku perioda od 28. januara 2008. godine do 1. februara 2008. godine, RUE je na licu mesta kontrolisao pridržavanje uslova licenci u licenciranim energetske kompanijama, uključujući odgovarajuće odseke, i to: Kosovska energetska kompanija (KEK) D.D., Operator prenosnog sistema i tržišta (KOPST) D.D., Gradska toplana (GT) Termokos D.D. i Gradska toplana (GT) Đakovica D.D. Praćenje nosilaca licenci u toku perioda praćenja u toku 2007. godine obuhvatilo je sledeće glavne oblasti:

- Ispunjenost uslova licenci, sa posebnim naglaskom na:
  - Nevođenje računovodstva za licencirane aktivnosti,
  - Poštovanje tehničkih kodeksa i tržišnih propisa, i
  - Periodično izveštavanje, onako kako propisuje Priručnik o izveštavanju;
- Sprovođenje regulatornog okvira koji je usvojio RUE, i
- Primena tarifa i stvarna realizacija predviđenih inputa za utvrđivanje dozvoljenih prihoda.

Praćenje predstavlja efikasan način nadzora nad nosiocima licenci i za cilj ima ispunjavanje sledećih ciljeva:

- Procena nivoa ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz odgovarajuće licence i regulatornog okvira od strane nosilaca licenci;
- Tačna identifikacija nedostataka i pitanja koja zahtevaju rešavanje u pravcu ispunjavanja obaveza; i

- Planiranje aktivnosti RUE u cilju utvrđivanja specifičnih zahteva i uputstava za nosioce licenci i konkretnih mera koje treba da preduzme bilo koja strana tako da budu otklonjeni identifikovani nedostaci i rešena sporna pitanja.

U vezi sa gore pomenutim praćenjem, RUE je pripremio jedan obiman izveštaj od preko 100 strana koji je poslat svim zainteresovanih stranama, dok su nosioci licenci, posebnim dopisom, obavješteni o neispunjavanju uslova licenci kao i o vremenskim rokovima i akcijama koje treba da preduzmu u cilju njihovog ispunjavanja.

3. ELEKTRO-ENERGETSKI SEKTOR

3.1 PROIZVODNI I PRENOSNI KAPACITETI

Elektro-energetski proizvodni kapaciteti za snabdevanje potrošača u Republici Kosovo su uglavnom termo kapaciteti – 98%. Ove kapacitete sačinjavaju dve termoelektrane: TC Kosovo A i TC Kosovo B, dok drugi deo čine hidroelektrane: HC Gazivode i HC Beli Drim, sa učešćem od oko 2%.

Tabela 3.1 Proizvodni kapaciteti

Jedinica	Godina izgradnje	Projektovani kapacitet MW	Operativni kapacitet	
	MW		Generator MW	Sistem MW
A1	1962	65	35	32
A2	1964	125	-	-
A3	1970	200	135	120
A4	1971	200	135	120
A5	1975	210	145	130
TC Kosovo A		800	450	402
B1	1983	339	290	265
B2	1984	339	280	260
TC Kosovo B		678	570	525
HPP Gazivode	1981	35	35	35
HPP Beli Drim	1957/2005	8	8	8
Ukupno		1,521	1,063	970

Kao što pokazuje gornja tabela, zbog starosti i neadekvatnog održavanja, operativni kapaciteti proizvodnih jedinica u termo elektranama su приметно niži u poređenju sa projektovanim kapacitetom.

Rast potrošnje i smanjivanje operativnih proizvodnih kapaciteta doveli su do toga da se Kosovo suočava sa nedostatkom raspoloživih kapaciteta i energije. Na ovo se nadovezuje i preopterećenost prenosnih i distributivnih kapaciteta. Pored toga u nekim oblastima postoje i uska grla, zbog čega dolazi do pada napona ispod nominalne vrednosti.

PRENOSNI KAPACITETI SISTEMA PRENOSA

U periodu 2000-2008, bilo je investicija u povećanje kapaciteta prenosne mreže. Ove investicije su za rezultat imale povećanje prenosnih kapaciteta prenosne mreže.

U toku 2008. godine, investirano je u izgradnju prenosnih kapaciteta. Najvažnije investicije su:

- Povećanje preseka provodnika na dalekovodima 110 KV: Kosovo A – Vučitrn 2, Vučitrn 2 - Vučitrn 1, Prizren 2 – Prizren 1;
- Izgradnja dalekovoda 110 kV Prizren 2 – Orahovac, koji treba da bude pušten u radu u toku 2009. godine sa puštanjem u rad podstanice Orahovac 110/35/10 kV;
- Instaliranje relejne zaštite u podstanicama Kosovo B i Priština 4;
- Početak izgradnje podstanice Peć 3 400/110 kV;
- Izvršene su i druge investicije u cilju poboljšanja operativnog stanja u podstanicama.

U decembru 2008. godine došlo je do kvara na energetskom transformatoru napona 220/110 kV, snage 100 MVA u podstanici Kosovo A. To je dovelo do smanjivanja prenosnih kapaciteta.

Tabela 3.2 Transformatori i dalekovodi u prenosnoj mreži

Napon (kV/kV)	Vlasnik	Br. PS	Br. TR	Snaga (MVA)
400/220	KOPST	1	3	1,200
220/110	KOPST	3	6	900
220/35/(20)/10	KOPST	1	2	80
220/35/10(20)	Alferon	1	2	320

Regioni u kojima je najizraženija pojava uskih grla su region Metohije i Uroševca. Izgradnja podstanice Peć III 400/110 kV, na kojoj su počeli radovi krajem 2008. godine, omogućiće da region Metohije, koji predstavlja deo u kojem je preopterećenost najizraženija, reši ovaj problem i da se poveća sigurnost i kvalitet snabdevanja potrošača. Očekuje se da se reše i problemi sa uskim grlima u regionu Uroševca, za šta su pripremljene investicije u sledećoj godini.

Slika 3.1 Prenosna mreža na Kosovu

PRENOSNI KAPACITETI DISTRIBUTIVNOG SISTEMA

Distributivna mreža je u najvećem delu preopterećena i zastarela. Sa svim investicijama u poslednjim godinama u opravku i razvoj mreže, i dalje postoji puno uskih grla u ovom delu. Veliki uticaj na porast preopterećenja mreže ima povećanje opšte potrošnje, posebno u domaćinstvima.

Najvažnije investicije u distributivnu mrežu u toku 2008. godine su:

- Izgradnja podstanice 110/35/10 kV Orahovac (prema planu, puštanje u rad se očekuje u maju 2009. godine);
- Investicije u jačanje distributivne mreže u vrednosti od oko 5 000 000 evra.

U nastavku su prikazane tabele sa dužinama vodova prema naponskom nivou, podeljene na kablovske i vazdušne vodove. Takođe, prikazane su i podstanice, uključujući i broj transformatora u hidrocentralama i njihovu snagu.

Tabela 3.3 Vodovi u distributivnoj mreži

Napon	Vlasnik	Vazdušna mreža	Kablovska mreža	Dužina
kV		km	km	km
400	KOSTT	-	-	181.4
220	KOSTT	-	-	231.9
110	KOSTT	-	-	645.0
35	KEK	647.7	26.4	674.1
20	KEK	245.0	94.4	339.4
10	KEK	4,779.4	764.6	5,544.0
6	KEK	46.8	0.4	47.2
0.4	KEK	11,314.7	467.8	11,782.5

Tabela 3.4 Transformatori priključeni na distributivnu mrežu

Napon (kV/kV)	Vlasnik	Br. PS	Br. TR	Snaga (MVA)
110/35/10(20)	KEK	1	1	32
110/35	KEK	11	21	673
110/(20)10	KEK	3	6	206
110/10	KEK	8	13	410
110/35/6.3	Trepča	1	2	63
110/35	Trepča	-	2	126
110/6.3	Šar	1	2	40
110/35	Gazivode	1	1	20
35/10	KEK	53	104	671
(10)20/0.4	KEK	694	705	133
10/0.4	KEK	5,106	5,207	1,455
6/0.4	KEK	31	31	6

3.2 PROIZVODNJA I GUBICI ELEKTRIČNE ENERGIJE

Proizvodnja lignita

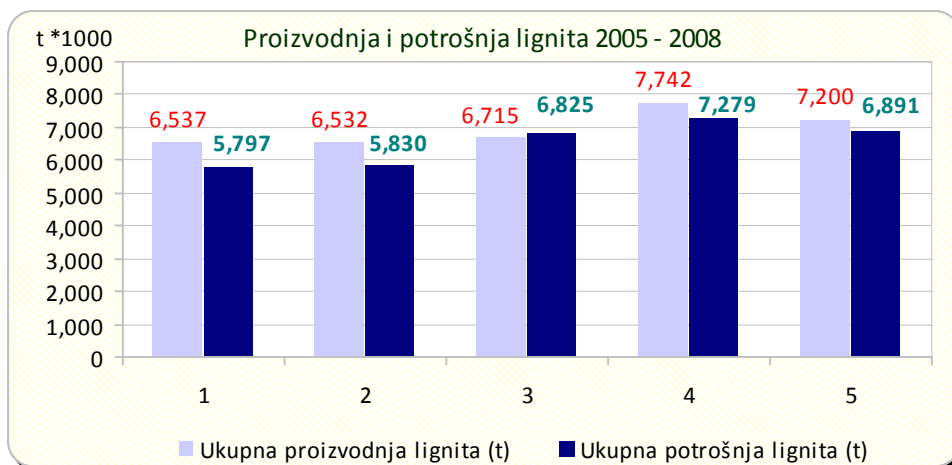
Lignit sa svojim velikim rezervama predstavlja prirodan izvor energije u Republici Kosovo. Korišćenje lignita u termocentralama omogućava proizvodnju električne energije za snabdevanje potrošača.

Dva otvorena ugljenokopa snabdevaju termocentrale Kosovo A i Kosovo B kapacitetom od preko 7 miliona tona godišnje. Od ove proizvedene količine, samo jedan veoma mali deo se koristi za prodaju na slobodnom tržištu.

Slika 3.2 Iskopavanje lignita na Kosovu

Na donjem grafiku se može uočiti rastuća tendencija potrošnje uglja kao posledica povećanih potreba za proizvodnjom električne energije. Pored proizvodnje, uočava se i konstantan porast potrošnje električne energije tokom godina, što za posledicu ima da će ovi kopovi do 2012. godine, a možda i ranije biti potpuno iscrpljeni. Ovo je uzrokovalo potrebu za intenzivnim otvaranjem novog rudnika Sibovac jugoistok. Otvaranje ovog ugljenokopa rešiće pitanje snabdevanja lignitom postojećih termocentrala, ali istovremeno i onih čija se izgradnja planira u budućnosti.

Slika 3.3 Proizvodnja i potrošnja lignita, 2005-2008

Tabela 3.5 Proizvodnja i potrošnja lignita 2005-2008

Proizvodnja i potrošnja lignita	Realizacija 2005	Realizacija 2006	Realizacija 2007	Realizacija 2008	Bilans 2008	Realiz/Bilans 2008	Realizacija 2008/2007
Ukupna proizvodnja lignita (t)	6,536,759	6,532,355	6,715,352	7,742,037	7,200,000	107.53%	115.29%
Ukupna potrošnja lignita (t)	5,796,658	5,830,253	6,824,892	7,278,548	6,890,555	105.63%	106.65%

Proizvodnja električne energije

Sigurnost i stabilnost rada dve termocentrale Kosovo A i Kosovo B su smanjeni tokom poslednjih godina zbog njihove starosti i neadekvatnog održavanja u različitim vremenskim periodima.

Tabela 3.6 Proizvodnja električne energije za period 2004 - 2008

Proizvodnja/Proizvodna jedinica	Realizacija 2004 (MWh)	Realizacija 2005 (MWh)	Realizacija 2006 (MWh)	Realizacija 2007 (MWh)	Realizacija 2008 (MWh)	Bilans 2008 (MWh)	Realiz/Bilans 2008 (MWh)
A1	5 345	64 542	7 609	- 5 932	- 5 776	0	0.00%
A3	281 154	- 2 775	347 551	653 485	721 764	318 780	226.41%
A4	115 004	- 1 167	- 1 046	565 878	428 167	370 944	115.43%
A5	450 725	584 350	544 416	10 379	53 323	297 528	17.92%
TC Kosovo A	852 228	644 950	898 529	1 223 810	1 197 478	987 252	121.29%
B1	1 433 543	1 476 759	1 376 516	1 726 957	1 483 590	1 679 940	88.31%
B2	1 083 423	1 767 575	1 595 667	1 288 556	1 770 199	1 740 528	101.70%
TC Kosovo B	2 516 966	3 244 334	2 972 182	3 015 513	3 253 789	3 420 468	95.13%
SHA Kosova Thëngjilli	803	778	0	0	0	0	0.00%
HC Gazivode	113 346	109 682	99 562	70 076	53 335	76 000	70.18%
Hc Distributivni	0	0	26 624	23 588	22 322	26 661	83.73%
Ukupna proizvodnja	3 483 343	3 999 744	3 996 897	4 332 987	4 526 924	4 510 381	100.37%
Preuzeto (uvoz+razmena)	483 580	490 632	536 238	642 349	708 195	437 400	161.91%
Izdato (izvoz+razmena)	194 665	225 965	252 527	378 868	295 696	35 691	828.49%

Blokovi A3, A4 i A5 su u boljem stanju posle rehabilitacije i korišćeni su tokom 2008. godine, dok blok A1, kao najstarija jedinica, radi sa smanjenim kapacitetom i veoma niskom iskoristivošću, uzrokujući veliko zagađivanje životne sredine, pa se on koristi samo u vanrednim situacijama. Blok A2 je rashodovan i nalazi se van upotrebe.

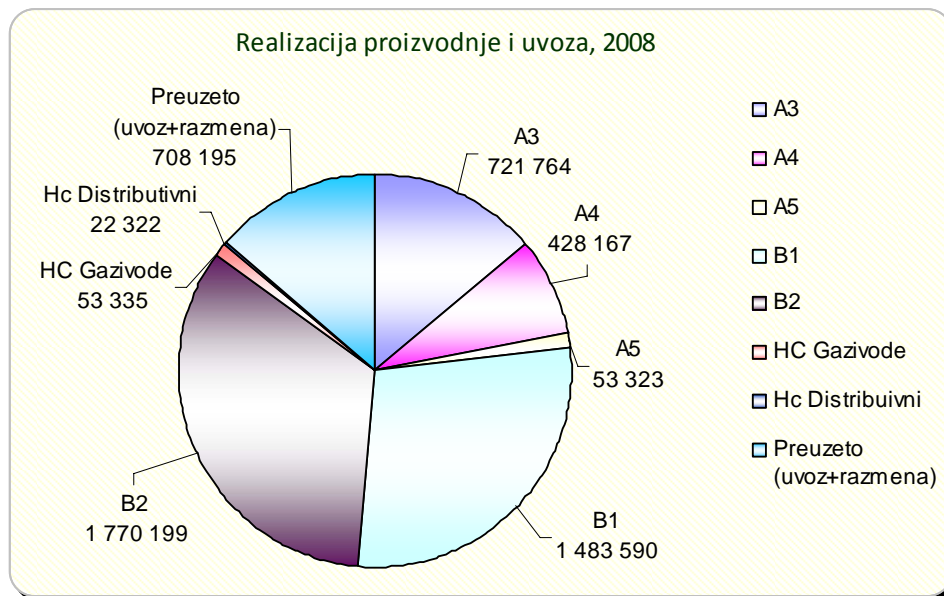
U boljem stanju se nalazi termocentrala Kosovo B. Dva bloka ove termocentrale su bila u pogonu skoro cele godine uz visoku iskoristivost, pri čemu je njihovo učešće u ukupnoj potrošnji energije bilo oko 72%.

Slika 3.4 Pogled na TC Kosovo B

Jedan mali deo proizvodnje električne energije na Kosovu odvija se u hidrocentralama koje imaju male instalirane proizvodne kapacitete. U toku 2008. godine, u funkciji je bila hidrocentrala "Gazivode" sa instaliranom snagom od 35 MW, a njom upravlja kompanija za vodosnabdevanje "Ibar-Lepenac" u Prištini.

Deo proizvodnje energije je takođe ostvaren u hidrocentrali "Beli Drim" koja je data pod koncesiju privatnoj kompaniji i u hidrocentrali "Radovac" koja je u vlasništvu KEK-a. Ovi proizvođači su priključeni na distributivnu mrežu.

Slika 3.5 Ostvarena proizvodnja u toku 2008. godine

Proizvodnja električne energije u 2008. godini je ostvarena prema elektroenergetskom bilansu za 2008. godinu, sa nekim malim izuzecima, uglavnom zbog promene rokova za remont proizvodnih jedinica.

Neto proizvodnja električne energije u TC u 2007. godini bila je 4 239 GWh, dok je u 2008. godini iznosila 4 451 GWh, što predstavlja povećanje od 5.0%. Proizvodnja u HC je zabeležila pad od 19.2%, ali je ipak to imalo mali uticaj na ukupnu proizvodnju električne energije u 2008. godini. Generalno, u toku 2008. godine u poređenju sa 2007. godinom, zabeležen je porast proizvodnje električne energije od 4.5%.

Potrošnja električne energije

Ukupna potrošnja u 2008. godini zabeležila je rast od 7.85% u poređenju sa 2007. godinom. U donjoj tabeli su prikazani podaci o mesečnoj potrošnji prema kategorijama potrošača za 2008. godinu na distributivnom nivou i potrošnji na naponskom nivou od 110 kV.

Tabela 3.7 Potrošnja prema tarifnim kategorijama u 2008. godini

Tarifna grupa	Januar	Februar	Mart	April	Maj	Jun	Jul	Avgust	Sept.	Oktobar	Novembar	Decembar	Ukupno
	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh	MWh
110kV (Trepča + Šarcem)	2,965	7,168	8,050	8,095	7,562	7,562	7,528	7,763	6,893	8,067	7,532	5,126	84,311
35 kV	4,063	3,883	3,580	3,226	2,822	2,664	2,472	3,008	2,814	3,204	4,453	5,404	41,593
10 kV	17,410	15,783	14,695	14,601	13,501	12,808	12,729	13,137	13,106	15,098	15,103	16,275	174,246
Domaćinstva ispod 200 kWh/mesečno i bolnice	40,315	40,844	41,425	41,765	42,085	41,430	42,719	43,809	42,897	43,975	43,961	38,530	503,755
Domaćinstva od (201kWh do 600kWh)/mesečno	54,659	60,366	57,468	47,796	46,576	42,497	40,286	45,440	46,249	51,257	52,027	49,725	594,346
kWh/mesečno	54,964	52,789	44,114	46,446	37,749	35,000	26,191	25,749	32,828	33,979	38,710	51,279	479,798
0.4 kV I	11,880	11,845	11,210	11,066	10,548	10,146	11,045	12,784	11,721	13,133	13,318	12,287	140,983
0.4 kV II	30,232	31,461	29,601	26,360	28,362	25,139	24,672	26,991	25,126	24,008	28,951	25,219	326,122
Javno osvetljenje	815	565	357	685	833	596	473	612	601	644	918	827	7,926
Potrošači u domaćinstvima bez brojila	6,637	6,550	6,474	6,469	6,423	6,419	6,416	6,408	6,401	6,385	6,396	6,370	77,348
Ukupno	223,940	231,254	216,974	206,509	196,461	184,261	174,531	185,701	188,636	199,750	211,369	211,042	2,430,428

Pored distribucije, porast potrošnje je zabeležen i kod kvalifikovanih i direktnih potrošača. Na to je posebno uticao "Alferon" (Feronikal), kod kojeg je zabeležen rast potrošnje energije od 219.10% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 3.8 Poređenje potrošnje 2007 - 2008

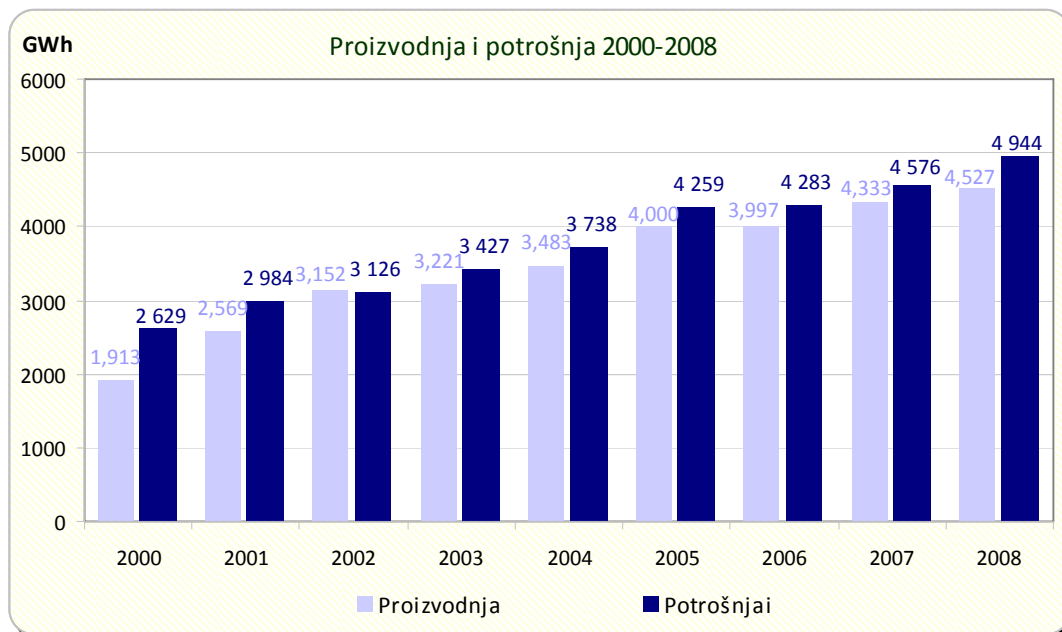
Potrošač	2007 MWh	2008 MWh	%
Neto distribucija	2,093,372	2,363,276	12.89%
Gubici u distribuciji	1,941,704	1,769,502	-8.87%
Opterećenje u distribuciji	4,035,076	4,132,778	2.42%
Trepča+Šarcem	76,824	83,363	8.51%
Feronikal	122,246	390,083	219.10%
Kosova Thëngjilli+potr. van KEKA-a	5,500	1,255	-77.18%
Interna potr. KEK-a +SS Palaj	77,538	121,421	56.60%
Ukupna potrošnja van distribucije	282,108	596,122	111.31%
Gubici u prenosu	266,533	214,814	-19.40%
Ukupno	4,583,717	4,943,714	7.85%

U toku ove godine najveća potrošnja je ostvarena u zimskoj sezoni, kao i u večernjim satima. U donjoj tabeli je prikazano pet najviših vrednosti (pik) potrošnje ostvarene tokom 2008. godine. Iz tabele može da se uoči da je maksimalno opterećenje koje je postignuto u toku ove godine bilo na dan 17. februar 2008. godine u 21:00, odnosno 967 MW. Ova postignuta vrednost je predstavljala preopterećenje po prenosnu mrežu i ne može se smatrati vrednošću koja važi za najveći period prenosa.

Tabela 3.9 Pet najviših (maksimalnih) vrednosti u toku 2008. godine

Sat	Pik (MW)	Datum	Broj nedelje	Opadajući pik
21	967	17/02/2008	7	Prvi pik
20	963	22/12/2008	52	Drugi pik
21	961	29/09/2008	40	Treći pik
20	961	20/12/2008	51	Četvrti pik
22	946	7/12/2008	49	Peti pik

Potrošnja je kao i proizvodnja beležila rast tokom godina. Na donjem grafiku vidi se veći rast proizvodnje koja je u 2000. godini iznosila 1 913 GWh, dok je 2008. godine dostigla 4 527 GWh. Izraženo u procentima, dobija se da je proizvodnja od 2000. do 2008. godine zabeležila rast od 136.6%. Kada se radi o potrošnji, 2000. godine je iznosila 2 835 GWh, dok je 2008. godine dostigla 4 944 GWh, što iskazano u procentima predstavlja porast od 74.4%.

Slika 3.8 Proizvodnja na pragu elektrana i bruto potrošnja, 2000-2008

Snabdevanje potrošača – šema ABC

U toku 2008. godine, KEK je redovno snabdevao potrošače električnom energijom. Snabdevanje potrošača se odvija prema šemi redukcija ABC. Prema ovoj šemi, najbolje snabdevanje imaju potrošači koji redovno plaćaju utrošenu električnu energiju i koji imaju male komercijalne gubitke, dok umanjeno snabdevanje imaju potrošači koji ne plaćaju redovno račune za utrošenu električnu energiju i imaju veće komercijalne gubitke.

Na osnovu izveštaja o ostvarenom snabdevanju prema šemi ABC, u toku 2008. godine, kategorija A je snabdevana energijom prema rasporedu 24:0 ili 5:1, kategorija B prema rasporedu 5:1 ili 4:2, a kategorija C prema rasporedu 4:2 ili 3:3.

Kriterijum za određivanje kategorizacije ABC do decembra 2007. godine bio je procenat naplate na 10 kV izlazima.

Šema ABC se menja svakog meseca. Kriterijum za određivanje kategorizacije ABC do decembra 2007. godine bio je procenat naplate na 10 kV izlazima, dok su posle decembra 2007. godine ti kriterijumi sledeći:

- Procenat naplate u odnosu na fakturisanu energiju za 10 kV izlaze, za određeni mesec
- Procenat komercijalnih gubitaka za 10 kV izlaze, za određeni mesec

Sprovođenje ove šeme stavlja u privilegovani položaj potrošače koji redovno plaćaju račune za utrošenu električnu energiju, ali u isto vreme i sankcioniše potrošače koji redovno plaćaju račune za utrošenu električnu energiju, ali koji se napajaju sa 10 kV izlaza koji se nalaze u kategoriji B i C.

Na osnovu odluke Borda RUE - D_08_2005, KEK se obavezuje da dostavi RUE predlog za plaćanje nadoknade potrošačima koji redovno plaćaju račune za utrošenu energiju, ali koji su klasifikovani u kategoriju B ili C, kao i da to sprovede u delo. Takođe, u izveštaju o praćenju je naglašen zahtev za primenu odgovarajućih vidova nadoknade za potrošače koji redovno plaćaju svoje račune, a koji se nalaze u kategoriji B ili C, do kraja septembra 2008. godine.

Uprkos svim gore pomenutim zahtevima, KEK nije dostavio RUE svoj predlog za plaćanje nadoknade potrošačima koji redovno izmiruju svoje račune, a koji spadaju u kategoriju B ili C.

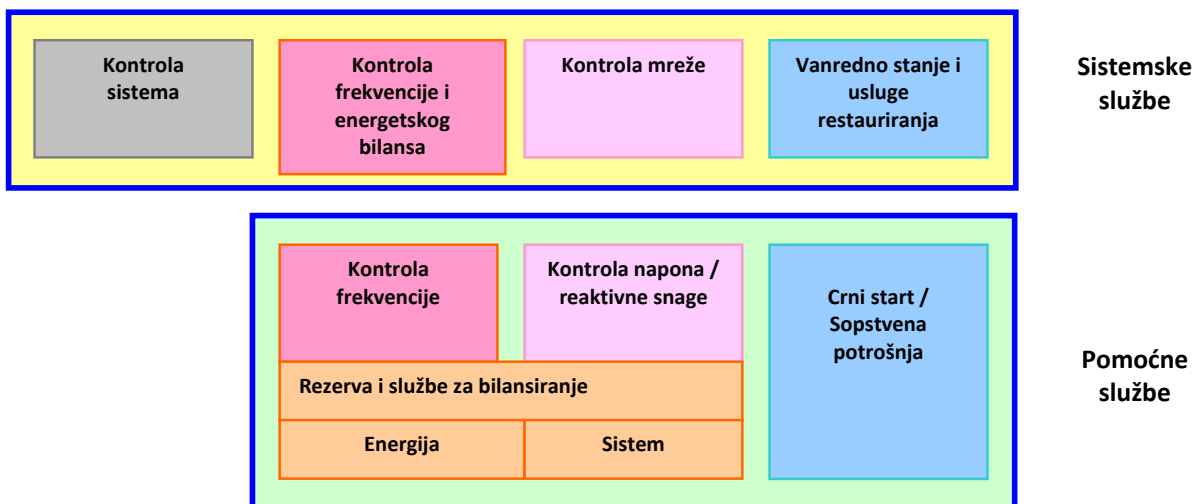
3.3 TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Od sredine 80-tih godina, veliki broj evropskih i svetskih zemalja je ušao u reformu tržišta sa inicijativama kao što su liberalizacija, privatizacija i/ili restrukturiranje snabdevanja električnom energijom.

Motivi za promenu organizacije ove industrijske grane su različiti, ali se generalno odnose na omogućavanje konkurencije, tako da se postigne veća efikasnost, transparentnije cene i prebacivanje jednog dela investicionog rizika na privatne investitore, a ne samo na poreske obveznike. Ovim se povećava produktivnost, bolje racionalizuje rad i troškovi za goriva, uvodi najnovija tehnologija, što sve dovodi do smanjivanja troškova i kvalitetnijih usluga za potrošače.

Za bolje funkcionisanje tržišta električne energije, posebno kada posmatramo male zone u kojima često mogu da se javljaju problemi sa bilansiranjem (manjak ili višak električne energije), potrebno je izvršiti liberalizaciju tržišta, pošto slobodno tržište stimuliše bolji kvalitet snabdevanja, niže troškove i veću sigurnost snabdevanja.

Na bilansiranje elektroenergetskog sistema važan uticaj imaju i sistemske službe i pomoćne službe. Na donjem grafiku je prikazan uticaj ovih službi

Slika 3.6 Sistemske i pomoćne službe

Za efikasno, transparentno i nediskriminatorno funkcionisanje tržišta potrebno je postojanje regulative, a posebno regulisanje službi i aktivnosti koje su po prirodi monopolističke.

U nekim državama SAD, regulisanje je počelo da se primenjuje od 1907. godine, dok je u Evropi u Velikoj Britaniji 80-tih godina osnovana prva regulatorna agencija prema iskustvu iz SAD.

Potpisivanjem Sporazuma o energetske zajednici jugoistočne Evrope, Kosovo je preuzelo obavezu da ispuni zahteve koji proizilaze iz Sporazuma, koji uključuju uredbe i direktive EU u vezi sa energijom. Ispunjavanje ovih obaveza predstavlja obavezu i naredni zadatak. Napredak u ispunjavanju ove obaveze predstavlja početak razdruživanja vertikalno integrisane kompanije, KEK-a, iz kojeg je nastao KOPST, koji sada posluje kao zaseban subjekat za prenos (transmisiju) i koji je dobio licencu od Regulatornog ureda za energiju za Operatora tržišta i prenosnog sistema. Drugi deo čine ugljenokopi, distribucija i snabdevanje, koji su pod upravom KEK-a.

Dalje razdruživanje treba da bude nastavljeno izdvajanjem distribucije i snabdevanja i osnivanjem deoničarskog društva, koje će kasnije biti privatizovano. Ovo je naglašeno i odlukom Vlade Republike Kosovo, kojom se zahteva razdruživanje KEK-a do 31.03.2009. godine i osnivanje kompanije za distribuciju i snabdevanje električnom energijom i deoničarskog društva (D.D.).

Sledeći korak u otvaranju tržišta je u vezi sa promenama u procesu odobravanja statusa kvalifikovanog (privilegovanog) potrošača, koji to pravo mogu da dobiju na osnovu sledećeg:

- 1. januar 2006, potrošači priključeni na naponski nivo 110 kV i viši.
- 1. januar 2007, potrošači priključeni na naponski nivo 350 kV i viši.
- 1. januar 2008, potrošači priključeni na naponski nivo 10 kV i viši, koji imaju sopstvene linije;
- 1. januar 2009, potrošači priključeni na naponski nivo 10 kV i viši, koji nisu taj status dobili u toku 2008. godine.

U okviru osetljivih aktivnosti, MER, RUE, KOPST i KEK su tokom 2008. godine organizovali radni sastanak sa velikim industrijskim potrošačima sa ciljem povećanja svesti ovih potrošača oko mogućnosti i pozitivnim efektima na njihovo poslovanje koje pruža status kvalifikovanog potrošača.

Ipak, zbog nedostatka električne energije i visokih cena na slobodnom tržištu u poređenju sa redovnim cenama, broj zainteresovanih potrošača za dobijanje statusa kvalifikovanog potrošača je mali. U tom aspektu uticaj takođe ima nemogućnost izbora drugog snabdevača, kao i to što ne postoji regulisano tržište.

Regionalni plan sadrži aktivnosti u vezi otvaranja tržišta, ali ne i za konkretnu realizaciju. Tome doprinosi i nedostatak energije u celom regionu. Ipak, u okviru Energetske zajednice učinjeni su naporu u tom pravcu. Tako, u toku su gornje aktivnosti za osnivanje Koordinirane aukcijske kancelarije (CAO) za odobravanje interkonekcijskih kapaciteta. Urađen je i plan za praćenje tržišta za JIE, u vezi usklađivanja na regionalnom nivou licenci i tržišne regulative. Ovo će se nastaviti i u toku 2009. godine.

U ovom periodu su angažovane konsultantske firme za izradu studije o integraciji velikoprodajnog tržišta u JIE – „POYRY“, oko čega su održani sastanci sa zemljama JIE i predložen dizajn velikoprodajnog tržišta.

Zatim, angažovana je konsultantska firma za utvrđivanje zakonskih smetnji za rad i učestvovanje u SEE CAO “Kelemenis & Co”, a biće takođe organizovani sastanci sa svim zemljama iz regiona.

3.4 IZVOZ I UVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE

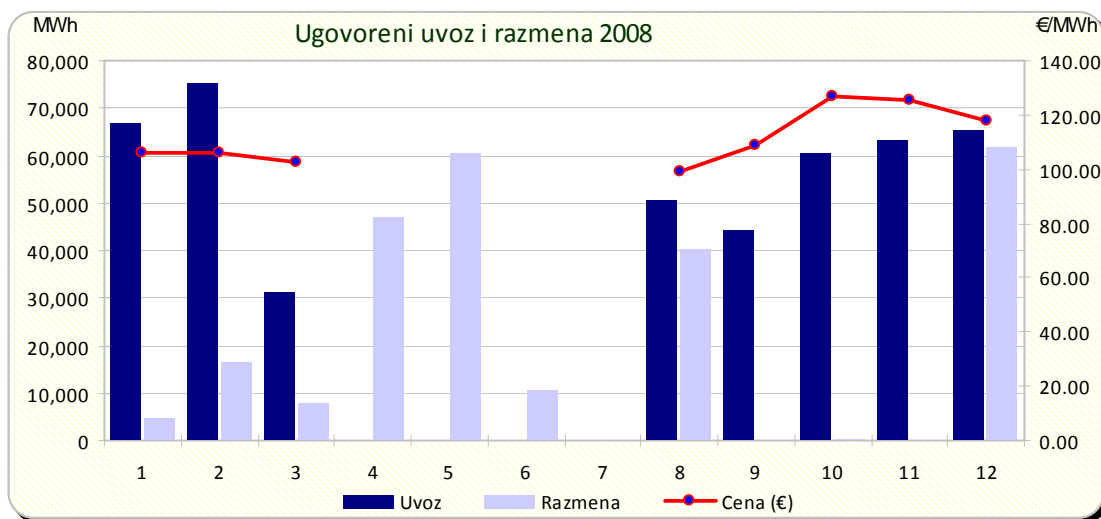
Snabdevanje kvalitetnom električnom energijom čija je cena prihvatljiva je osnovni cilj energetskeg sektora. Da bi se postigao ovaj cilj potrebni su veliki naporu i koordinirano funkcionisanje u proizvodnji uglja, proizvodnji električne energije, prenosu, distribuciji, razmeni itd.

Na Kosovu i van njega nedostaje električna energija što dovodi do značajnih redukcija i velikog uvoza po visokim cenama. Naravno, kada se zna da je kosovski sistem projektovan za proizvodnju bazne energije, ne za njeno bilansiranje, predviđeni su i viškovi koje je poželjno izvoziti.

Tabela 3.10 Uvoz i izvoz, 2008:

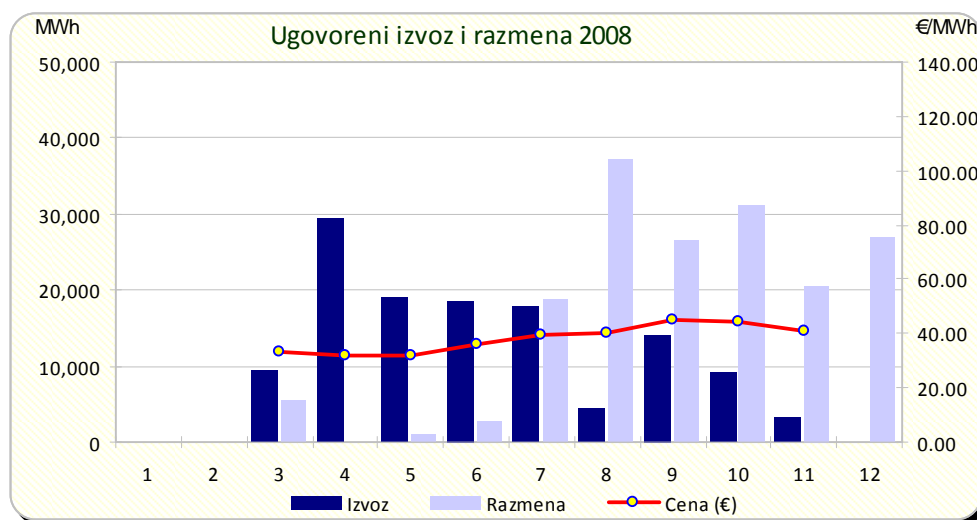
Vrsta	Uvoz			Izvoz			Razmena			Ukupno		
	Količina MWh	Cena (€)	Vrednost (€)	Količina MWh	Cena (€)	Vrednost (€)	Preuzeto MWh	Izdato MWh	Razlika MWh	Preuzeto MWh	Izdato MWh	Razlika MWh
1	66,741	106.13	7,083,381.72	0		0.00	4,940	80	4,860	71,681	80	-71,601
2	75,280	106.23	7,996,898.72	0		0.00	16,658	80	16,578	91,938	80	-91,858
3	31,296	102.40	3,204,709.92	9,360	32.95	308,410.00	7,850	5,450	2,400	39,146	14,810	-24,336
4	0		0.00	29,397	31.66	930,706.00	47,080	0	47,080	47,080	29,397	-17,683
5	0		0.00	19,120	32.07	613,267.50	60,561	900	59,661	60,561	20,020	-40,541
6	0		0.00	18,639	35.93	669,695.74	10,580	2,708	7,872	10,580	21,347	10,767
7	0		0.00	17,761	39.65	704,277.77	0	18,730	-18,730	0	36,491	36,491
8	50,582	99.40	5,027,949.40	4,505	40.16	180,905.70	40,400	37,214	3,186	90,982	41,719	-49,263
9	44,552	109.13	4,862,026.93	14,000	45.22	633,019.55	0	26,557	-26,557	44,552	40,557	-3,995
10	60,751	126.77	7,701,435.24	9,205	44.46	409,291.01	400	31,140	-30,740	61,151	40,345	-20,806
11	63,408	125.22	7,939,969.40	3,290	40.79	134,206.10		20,490	-20,490	63,408	23,780	-39,628
12	65,207	118.04	7,697,086.70	0		0.00	61,909	27,070	34,839	127,116	27,070	-100,046
Total	457,817	112.52	51,513,458.03	125,277	36.59	4,583,779.37	250,378	170,419	79,959	708,195	295,696	-412,499

Na osnovu izveštaj o uvozu i izvozu za 2008. godinu, može se zaključiti da je srednja cena uvezene energije visoka, dok je cena izvezene energije niska. Iz tabele može da se vidi da je količina uvezene ugovorene energije u 2008. godini 457,817 MWh, u vrednosti od 51,513,458.03 evra. Srednja cena uvezene energije u toku 2008. godine bila je 112.52 €/MWh. Ovde treba pomenuti da se energija uglavnom uvozi po visokoj tarifi što podrazumeva i višu cenu. Osim ove uvezene električne energije, KEK je uvezio i energiju u vidu razmene u količini od 250,378 MWh.

Slika 3.7 Uvoz ugovorene energije i razmena, 2008

Izvoz ugovorene energije iznosio je 125,277 MWh u ukupnoj vrednosti od 4,583,779.37 evra. Srednja cena izvezeno energije bila je 36.59 €/MWh, odnosno po nižoj tarifi. Takođe, električna energije je izvožena u vidu razmene u količini 170,419 MWh.

Slika 3.8 Izvoz ugovorene energije i u vidu razmene, 2008

Sve u svemu, KEK je ostvario uvoz (ugovoren + razmena) od 708,195 MWh, odnosno izvoz (ugovoren + razmena) 295,696 MWh. Uvoz je veći od izvoza za 412,499 MWh. Ako su ovaj realizovani porast i redukcija rezultat razlike u proizvodnji i potražnji u toku 2008. godine, vidi se da je potražnja puno veća od proizvodnje, a Kosovo sa ovim kapacitetima ne zadovoljava potrebe potrošača. Takođe i razmena predstavlja važno pitanje, pošto je razlika razmenjene energije 79,959 MWh u korist uvoza, što znači da KEK ulazi u 2009. godinu sa prilično velikim dugom u razmeni, koji treba da bude vraćen u narednom periodu.

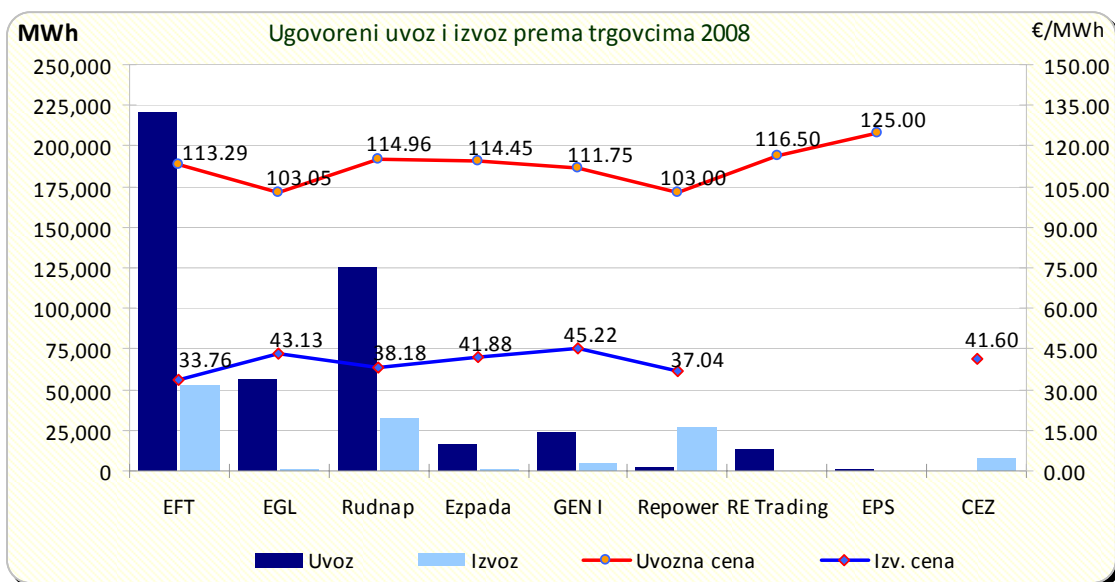
U poređenju sa 2007. godinom, ugovoreni uvoz je količinski zabeležio pad sa 539,812 MWh u 2007. godini na 457,817 MWh u 2008. godini, ali kada se radi o razmeni zabeležen je primetan porast sa 83,577 MWh na 250,378 MWh. Ugovorni izvoz je zabeležio pad od 170,175 MWh u 2007. godini na 125,277 MWh u 2008, a takođe i kada se radi o razmeni zabeležen je manji pad.

Upoređenje cena ukazuje da je došlo do velikog porasta cene uvezene energije sa 83.66 €/MWh u 2007. godini na 112.52 €/MWh u 2008. godini, dok je cena izvezene energije zabeležila mali pada od 38.45 €/MWh u 2007. godini na 36.59 MWh 2008. godini.

Analiza prema isporučiocima pokazuje razliku u cenama, ali im je zajednička visoka cena uvoza, dok je izvozna cena skoro tri puta niža i skoro se ne razlikuje od izvozne cene u 2007. godini.

Tabela. 3.11 Uvoz i izvoz prema isporučiocima

Trgovci	Uvoz			Izvoz		
	Količina	Uvozna cena	Vrednost	Količina	Izv. cena	Vrednost
EFT	220,663	113.29	24,998,522	52,514	33.76	1,773,044
EGL	56,091	103.05	5,780,019	910	43.13	39,253
Rudnap	125,381	114.96	14,413,239	32,526	38.18	1,241,886
Ezpada	16,260	114.45	1,860,900	630	41.88	26,387
GEN I	23,922	111.75	2,673,217	4,495	45.22	203,263
Repower	1,725	103.00	177,675	26,946	37.04	998,119
RE Trading	13,175	116.50	1,534,888			
EPS	600	125.00	75,000			
CEZ				7,256	41.60	301,830
Ukupno	457,817	112.52	51,513,458	125,277	36.59	4,583,779

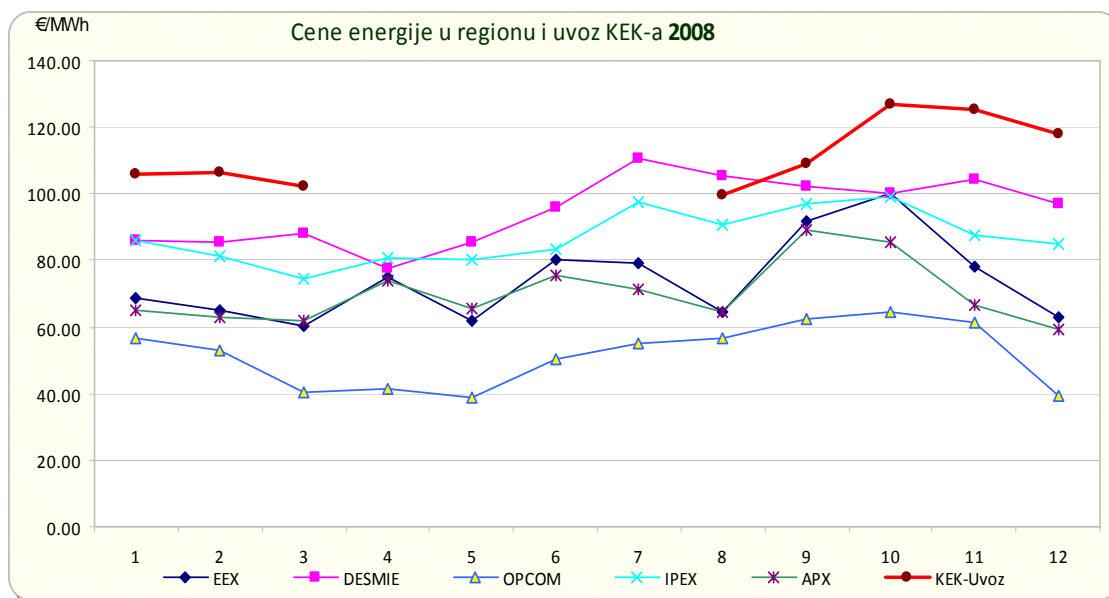
Slika 3.9 Uvoz i izvoz prema isporučiocima

Sa gornje slike se vidi da je KEK najviše energije uvezao od EFT-a, dok najvišu cenu ima RE Trading, ako ne računamo EPS, koji je obezbeđivao energiju u vanrednim situacijama i u količini koja je zanemaljiva. Takođe, EFT prednjači i kada se radi o energiji koju je izvezao KEK. Najviša cena izvezene energije realizovana je preko GEN I, ali u maloj količini.

Tabela 3.12 Cene energije u regionu i cene energije koju je uvezao KEK

2008 Mesec	EEX		DESMIE		OPCOM		IPEX		APX		KEK-Uvoz		
	MWh	€/MWh	MWh	€/MWh	MWh	€/MWh	MWh	€/MWh	MWh	€/MWh	MWh	€/MWh	€
Januar	160,629	68.48	4,633,790	86.16	570,650	56.60	29,382,901	86.24	2,072,997	65.22	66,741	106.13	7,083,382
Februar	129,460	65.19	4,279,478	85.60	472,068	52.94	28,037,468	81.49	1,840,100	62.77	75,280	106.23	7,996,899
Mart	168,165	60.07	4,004,371	88.18	445,388	40.30	28,279,622	74.54	1,922,618	61.90	31,296	102.40	3,204,710
April	191,914	74.95	3,823,857	77.58	413,599	41.46	26,608,515	80.62	2,037,518	73.84	0		0
Maj	214,260	61.72	4,127,749	85.47	373,346	38.90	27,089,030	80.09	2,121,152	65.65	0		0
Jun	210,596	80.21	4,734,288	95.70	399,676	50.45	28,536,349	83.49	2,055,170	75.33	0		0
Jul	221,450	79.39	5,521,788	110.74	394,224	54.84	31,113,127	97.32	2,172,700	71.37	0		0
Avgust	196,045	64.29	5,051,918	105.17	428,708	56.49	25,340,986	90.95	2,125,415	64.37	50,582	99.40	5,027,949
Septembar	194,654	91.59	4,342,979	102.13	411,291	62.24	28,374,248	97.23	2,058,344	89.07	44,552	109.13	4,862,027
Oktobar	188,482	100.31	4,026,583	99.96	392,585	64.73	28,892,110	99.07	2,213,916	85.29	60,751	126.77	7,701,435
Novembar	223,954	77.92	4,059,974	104.53	425,188	61.22	27,834,750	87.65	2,030,126	66.78	63,408	125.22	7,939,969
Decembar	192,756	62.88	4,397,232	97.18	480,131	39.39	27,472,189	84.87	2,178,946	59.35	65,207	118.04	7,697,087
Ukupno	2,292,365	73.92	53,004,007	94.87	5,206,854	51.63	336,961,295	86.96	24,829,002	70.08	457,817	112.52	51,513,458

Važan faktor je i poređenje cena energije koju je uvezao KEK sa regionalnim cenama, koje u prikazane u gornjoj tabeli, ali je to preglednije u vidu donjeg grafika.

Slika 3.10 Cene energije u regionu i cene energije koju je uvezao KEK

3.5 GUBICI U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU

Prenos električne energije od proizvođača do potrošača je praćen gubicima snage i energije u sistemu. Vrednost gubitaka u elektro-energetskom sistemu kreće se od 7-14% električne energije u odnosu na potrošnju.

Gubici električne energije u elektro-energetskom sistemu sastoje se od:

- Tehničkih gubitaka, i
- Komercijalnih gubitaka (netehničkih).

Tehnički gubici su posledica elektromagnetskih procesa u elektro-energetskim postrojenjima u toku prenosa i distribucije električne energije. Ovi gubici zavise od puno faktora, od kojih su najvažniji: gustina mreže, opterećenje, presek provodnika, oblik dnevnog dijagrama opterećenja, dužina vodova itd.

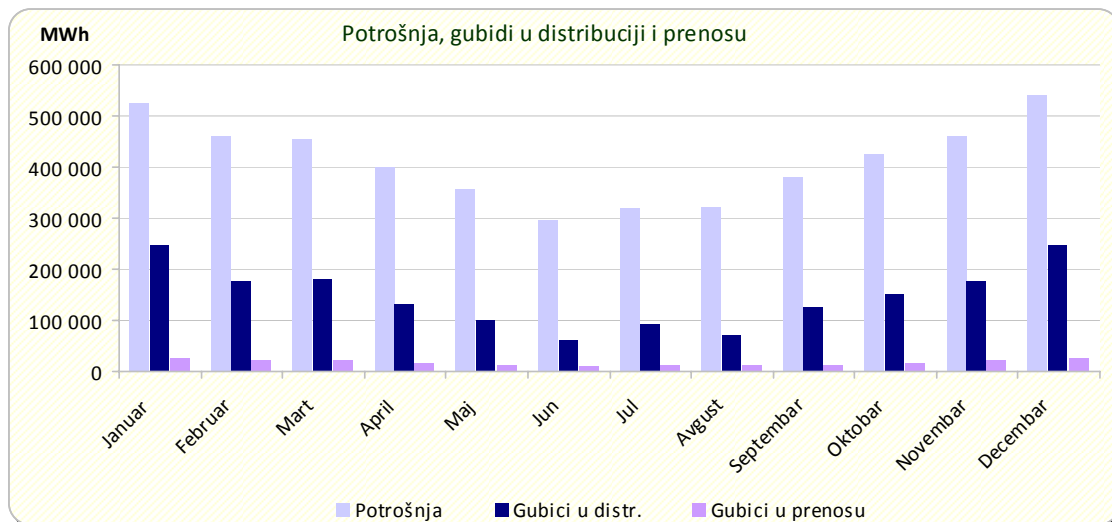
Elektro-energetski sistem Kosova karakterišu veliki gubici, kako tehnički, tako i komercijalni. Procenjeni tehnički gubici su 17-18%, dok su komercijalni gubici 30%.

Gubici u prenosu obuhvataju gubitke u sistemima 400, 220 i 110 kV (vodovi 400, 220 i 110 kV i transformatori 400/220 kV, 220/X kV). Pri potrošnji potrošača priključenih na distributivnu mrežu i direktnih potrošača od 4.706 GWh, gubici u prenosu bili su 214.813 MWh i činili su oko 4.56%, što se smatra dosta visokim gubicima.

Tabela 3.13 Potrošnja i gubici u prenosu i distribuciji 2008

Mesec	Potrošnja MWh	Gubici u prenosu MWh	Gubici u distr. MWh
Januar	524 528	26 455	247 238
Februar	460 336	21 631	177 414
Mart	453 632	23 603	181 240
April	398 507	17 682	132 295
Maj	358 027	12 453	101 233
Jun	297 270	9 757	59 737
Jul	320 038	13 097	93 945
Avgust	321 721	12 256	70 011
Septembar	380 162	13 011	125 632
Oktobar	425 244	16 927	151 999
Novembar	462 440	21 782	178 776
Decembar	541 809	26 159	249 982
Ukupno	4 943 714	214 813	1 769 502

Iz tabele 3.10 i slike 3.13 vidi se da su gubici koji prate potrošnju veći u toku zimske sezone nego u letnjoj sezoni, kao i potrošnja. Porast potrošnje u zimskom periodu je posledica korišćenja električne energije za grejanje.

Slika 3.10 Bruto potrošnja i gubici u prenosu i distribuciji, 2008

Distributivni sistem električne energije na Kosovu karakterišu visoki gubici, kako tehnički tako i komercijalni, koji su najveći u regionu. Veliki tehnički gubici su posledica neinvestiranja i neodgovarajućeg održavanja distributivne mreže.

Komercijalni gubici su posledica nezakonitog korišćenja električne energije i lošeg upravljanja kompanijama. Uticaj na rast komercijalnih gubitaka ima električna energija koja se ne fakturiše u enklavama (severni deo Mitrovice, Štrpce, Gračanica i srpska sela u opštinama Gnjilane i Kamenica).

Posebnu pažnju treba posvetiti smanjivanju komercijalnih gubitaka, što je povezano sa povećanjem efikasnosti i poboljšanjem nivoa upravljanja u KEK-u.

Tabela 3.14 Ukupi gubici i rast potrošnje u distribuciji u periodu 2000-2008

Godina	Opterećenje MWh	Realizacija MWh	Gubici		Povećanje potrošnje u odnosu na izveštaj za prethodnu godinu	
			MWh	%		
2000	2,590,594	1,391,482	1,199,112	46.29		%
2001	2,936,950	1,500,737	1,436,212	48.90	2001/2000	13.37
2002	3,085,929	1,895,400	1,190,530	38.58	2002/2001	5.07
2003	3,359,823	1,962,519	1,397,304	41.59	2003/2002	8.88
2004	3,665,742	1,956,097	1,709,645	46.64	2004/2003	9.11
2005	3,883,000	2,010,117	1,872,883	48.23	2005/2004	5.93
2006	3,895,585	1,974,202	1,921,382	49.32	2006/2005	0.32
2007	4,031,297	2,092,057	1,939,241	48.10	2007/2006	3.48
2008	4,132,846	2,363,281	1,769,564	42.82	2008/2007	2.52
Total	31,581,765	17,145,891	14,435,874	45.71	2008/2000	59.53

Iz tabele 3.11 vidi se da su ukupni gubici u periodu od 2000. do 2008. godine 45.71%. Ako se uzme da su ukupni procenjeni tehnički gubici 18% za distributivnu mrežu (ESTAP – I), tada su ukupni komercijalni gubici 27.5 %.

Iz tabele 3.11 vidi se da su razlike po godinama male i da su i posle 9 godina tehnički gubici veoma visoki.

Sledeći problem je rast potrošnje iz godine u godinu. Rast potrošnje zahteva izgradnju novih distributivnih kapaciteta i zamenu starih vodova novim na način koji omogućava ispunjavanje standarda za kvalitetno snabdevanje električnom energijom.

2000. godine potrošnja na nivou distribucije (opterećenje) iznosila je 2.591 GWh, dok je 2008. godine bila 4.133GWh. Ovaj porast potrošnje utiče na rast opterećenja u distributivnim tačkama distributivne mreže i na pad napona u krajnjim tačkama distributivne mreže.

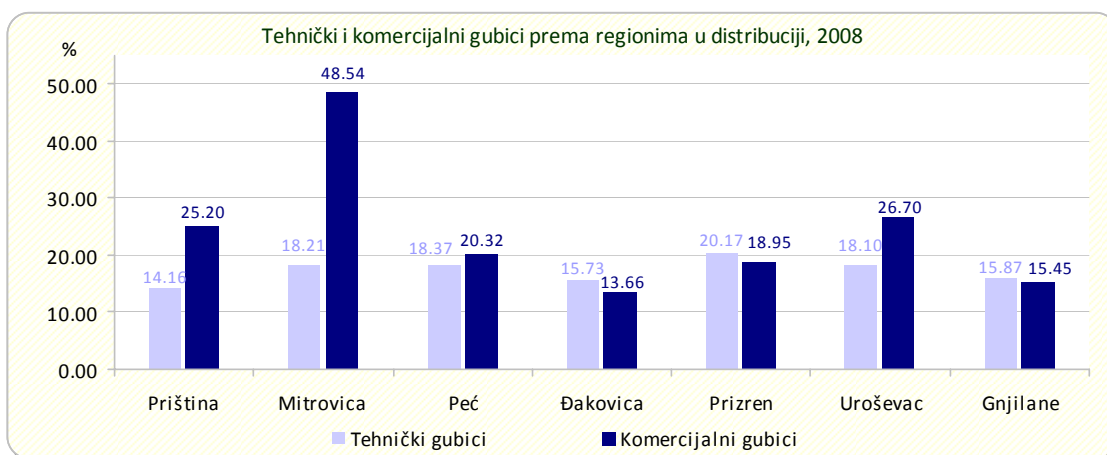
Ukupni gubici u distribuciji (tehnički i komercijalni) u toku 2008. godine su 42.82% i u poređenju sa 2007. godinom su niži za 5%. Tehnički gubici (procenjeni) su 17.05%, dok su komercijalni gubici 25.77%.

Tabela 3.15 Gubici prema distributivnim zonama, 2008

Region	Opterećenje MWh	Realizacija MWh	Inkasirano Euro	Tehnički gubici		Komerrijalni gubici		Ukupni gubici	
				MWh	%	MWh	%	MWh	%
Priština	1,216,825	737,927	52,392,374	172,291	14.16	306,607	25.20	478,898	39.36
Mitrovica	611,782	203,411	14,319,803	111,417	18.21	296,954	48.54	408,371	66.75
Peć	483,080	296,165	20,966,072	88,731	18.37	98,184	20.32	186,915	38.69
Đakovica	198,259	139,993	9,251,952	31,183	15.73	27,084	13.66	58,267	29.39
Prizren	740,157	450,559	31,072,255	149,305	20.17	140,293	18.95	289,598	39.13
Uroševac	527,051	290,925	20,741,237	95,409	18.10	140,717	26.70	236,126	44.80
Gnjilane	355,691	244,302	16,607,410	56,434	15.87	54,956	15.45	111,389	31.32
Ukupno dis.	4,132,846	2,363,281	165,351,104	704,769	17.05	1,064,795	25.76	1,769,564	42.82

Interesantno je posmatrati opterećenje (potrošnju) i gubitke prema regionima. Iz tabele 3.12 se vidi da se tehnički i komercijalni gubici razlikuju od regiona do regiona. Najveći ukupni gubici su u regionima Mitrovica 66.75% i Uroševca 44.80%, dok su najniži u Đakovici 29.39% i Gnjilanu 31.44%.

Iz tabele 3.10 vidi se da region Prištine učestvuje sa oko 29.43% u ukupnoj distributivnoj potrošnji, posle čega sledi region Prizrena sa 17.91%, dok najmanju potrošnju imaju regioni Đakovice i Gnjilana sa udelom u potrošnji od 4.80 %, odnosno 8.62 %.

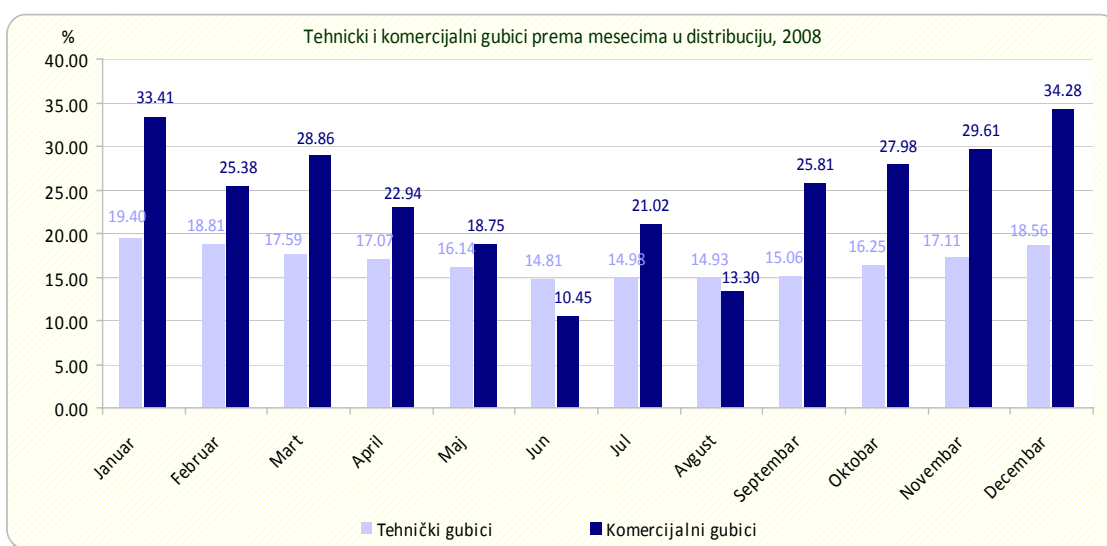

Slika 3.11 Gubici u procentima prema distributivnim zonama, 2008

Tabela 3.16 Mesečni gubici u distribuciji, 2008

Mesec	Opterećenje MWh	Realizacija MWh	Inkasirano Euro	Tehnički gubici		Komercijalni gubici		Ukupni gubici	
				MWh	%	MWh	%	MWh	%
Januar	468,213	220,975	16,859,397	90,816	19.40	156,423	33.41	247,238	52.80
Februar	401,500	224,086	17,062,326	75,516	18.81	101,898	25.38	177,414	44.19
Mart	390,164	208,924	16,015,532	68,635	17.59	112,605	28.86	181,240	46.45
April	330,710	198,415	11,628,146	56,440	17.07	75,854	22.94	132,295	40.00
Maj	290,132	188,899	11,277,709	46,820	16.14	54,413	18.75	101,233	34.89
Jun	236,437	176,700	10,904,317	35,026	14.81	24,712	10.45	59,737	25.27
Jul	260,949	167,004	10,396,278	39,084	14.98	54,861	21.02	93,945	36.00
Avgust	247,949	177,938	10,883,616	37,027	14.93	32,984	13.30	70,011	28.24
Septembar	307,376	181,744	11,141,970	46,292	15.06	79,340	25.81	125,632	40.87
Oktobar	343,682	191,683	15,316,994	55,836	16.25	96,162	27.98	151,999	44.23
Novembar	382,614	203,838	16,213,742	65,471	17.11	113,305	29.61	178,776	46.72
Decembar	473,058	223,076	17,651,078	87,807	18.56	162,175	34.28	249,982	52.84
Ukupno	4,132,783	2,363,281	165,351,104	704,769	17.05	1,064,732	25.76	1,769,502	42.82

U toku 2008. godine, najveći gubici su zabeleženi u januaru, februaru, martu, oktobru, novembru i decembru zbog velike potrošnje (korišćenje električne energije za grejanje), dok su najniži bili u junu, julu i avgustu.

Slika 3.12 Mesečni tehnički i komercijalni gubici u distribuciji

3.6 AKTIVNOSTI RUE OKO IZGRADNJE NOVIH PROIZVODNIH KAPACITETA

Glavni događaj u 2008. godini u vezi novih proizvodnih kapaciteta odnosi se na izgradnju nove centrale za proizvodnju električne energije koju je Vlada Kosova nazvala „Novo Kosovo“. Od 2006. i 2007. godine, „Projekat tehničke pomoći za energiju i lignit (PTPEL) je finansijski podržala Svetska banka i njim upravlja Upravni odbor kojim predsedava predstavnik Ministarstva energije i rudarstva. Projekat je nastavio sa aktivnostima za pripremu investicionog finansijskog modela i tenderskog paketa za koji se očekuje da će biti završen u toku 2009. godine. RUE ima svog predstavnika u Upravnom odboru i aktivno učestvuje u njegovom radu.

Hidrocentrala Žur i izgledi za moguću izgradnju

U „Energetskoj strategiji Kosova“ i vladinoje sektorskoj politici, na Kosovu je predviđena izgradnja novih proizvodnih kapaciteta korišćenjem hidro potencijala. Svetska banka u okviru projekta PTPEL, je podržala ispitivanje mogućnosti razvoja projekta hidrocentrale Žur. Ranije je u vezi sa ovim projektom urađena studija izvodljivosti, a studija Svetske banke ima za cilj osvežavanje ove studije i izradu preliminarne studije uticaja na životnu sredinu i procenu socijalnog uticaja.

RUE je aktivno učestvovala u procesu izbora kompanije koja treba da izradi studiju. Očekuje se da studija bude završena u junu 2009. godine.

Novi proizvodni kapaciteti iz obnovljivih izvora

Pozivajući se na dugoročne ciljeve Strategije Kosova, ciljeve vlade, posebno odluku 05/250 o „Podsticajnim merama za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora i električne energije iz zajedničke proizvodnje na Kosovu za period 2007 – 2013“, odluku 06/2007 o „Potrošnji električne energije iz obnovljivih izvora“, „Predstudiju izvodljivosti za identifikaciju vodenih resursa za male hidrocentrale na Kosovu“, kao i obaveze koje proizilaze iz Sporazuma o energetskoj zajednici jugoistočne Evrope u oblasti novih proizvodnih kapaciteta iz obnovljivih izvora, RUE je započela izradu pomoćnih propisa za obnovljive izvore energije. U toku 2008. godine RUE je doneo Pravilnik o postupcima odobravanja izgradnje novih proizvodnih kapaciteta, koji propisuje postupak za izdavanje odobrenja za izgradnju novog proizvodnog kapaciteta. Takođe, urađene su i usvojene podsticajne tarife - “feed-in tarife” za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora (voda i vetar).

Tokom 2008. godine RUE je dobio grant od Svetske banke u vidu konsultantskih usluga za projekat „Izrada regulatornog okvira za obnovljive izvore energije“, za koji se očekuje da će započeti početkom 2009. godine.

U toku 2008. godine održano je više sastanaka sa potencijalnim investitorima sa Kosova i van njega, koji su iskazali interes za investicije u izgradnju novih proizvodnih kapaciteta iz obnovljivih izvora.

3.7 TARIFE U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU

Druga revizija dozvoljenih prihoda i tarifa u energetskom sektoru za regulatorni period jun 2008 – mart 2009. godine

U skladu sa zakonskim mandatom RUE utvrđuje tarife za krajnje korisnike na osnovu ekonomskih kriterijuma, uzimajući u obzir i mišljenje potrošača. Na osnovu usvojene metodologije, dozvoljeni prihodi se određuju odvojeno za KEK D.D. (ugljenokopi, proizvodnja, distribucija i snabdevanje) i za KOPST D.D.

U oktobru 2007. godine RUE je pokrenula drugu reviziju regulisanih elektro-energetskih tarifa na malo, koje plaćaju redovni potrošači, kao i tarifa za korišćenje prenosnog sistema (KPS) i korišćenje distributivnog sistema (KDS).

U toku ovog procesa detaljno su analizirani dobijeni zahtevi od strane kompanija i izvršena je verifikacija tehničkih i finansijskih podataka, što obuhvata i operativne i kapitalne troškove energetskih kompanija.

3.7.1 REGULISANE NAKNADE ZA PRENOS I DISTRIBUCIJU

Troškovi operatora sistema prenosa i distribucije sastoje se od naknade za korišćenje sistema (KS), naknade za nove priključke, naknade za proizvođače, naknade za nove potrošače i naknade za proširenje mreže.

Naknada za korišćenje prenosnog sistema (KPS)

Naknada za korišćenje prenosnog sistema (KPS) obuhvata troškove kapaciteta (infrastruktura) koji pokrivaju funkcionisanje, održavanje i investiranje u prenosnu mrežu, troškove operatora sistema, kupovinu pomoćnih usluga, gubitke i troškove operatora tržišta.

Naknada za distributivnu mrežu (KDS)

Naknada za korišćenje distributivnog sistema (KDS) obuhvata troškove za korišćenje distributivne mreže, plaćanje gubitaka i obezbeđivanje usluga potrebnih za efikasno funkcionisanje distributivne mreže. Ova naknada se ne prikazuje odvojeno, pošto se radi o transakcijama koje se obavljaju unutar odseka KEK D.D, osim ukoliko ne budu doneti dodatni propisi o razdruživanju KEK-a.

Regulisane tarife za potrošače na malo

Regulisane tarife za potrošače na malo obuhvataju zbir troškova za kupovinu energije od proizvođača, iz uvoza, plaćanje regulisanih troškova prenosa i distribucije i fiksnih troškova snabdevanja. Direktna subvencije iz KKB, prihodi od izvoza, prihodi od prodaje energije privilegovanim potrošačima i troškovi za neregulisane aktivnosti odbijaju se od dozvoljenih prihoda koje javni snabdevač može da pokrije iz regulisanih tarifa.

Prema Pravilniku o cenama, za kategoriju potrošača koji su domaćinstva prdviđene su tri blok tarife u zavisnosti od nivoa potrošnje, prema kojem domaćinstva plaćaju nižu tarifu ako troše manje od nivoa koji je utvrđen u ovim blok tarifama. Cilj blok tarifa je da se obezbedi mehanizam koji ohrabruje potrošače da racionalizuju korišćenje električne energije.

Pošto domaća proizvodnja nije dovoljna za pokrivanje potražnje, u toku 2008. godine je uvezena električna energija u vrednosti od 51.5 miliona evra. KEK D.D je dobio subvencije u vrednosti od 42.8 miliona evra, koje se odbijaju od dozvoljenih prihoda KEK-a, ali čije bi ukidanje dovelo do povećanja tarifa za prosečno 18%.

Regulatorni ured za energiju (RUE) je završio reviziju predloženih tarifa (1 April 2008 – 31 mart 2009.) u aprilu 2008. godine. Ipak, odluka o regulisanim tarifama je doneta 27. juna 2008. godine kada je Bord RUE postao funkcionalan posle izmena i dopuna Zakona 2004/9.

U toku procesa revizije tarifa, posebna pažnja je posvećena javnim konsultacijama i ispitivanju komentara dobijenih od zainteresovanih strana. Dokumenti koji imaju važnu ulogu pri donošenju odluke, komentari sa javnih sastanaka i direktni razgovori sa zainteresovanim stranama, uključujući i nosioce licenci, predstavnike vlade i parlamenta, kao i potrošača, objavljeni su na internet stranici RUE.

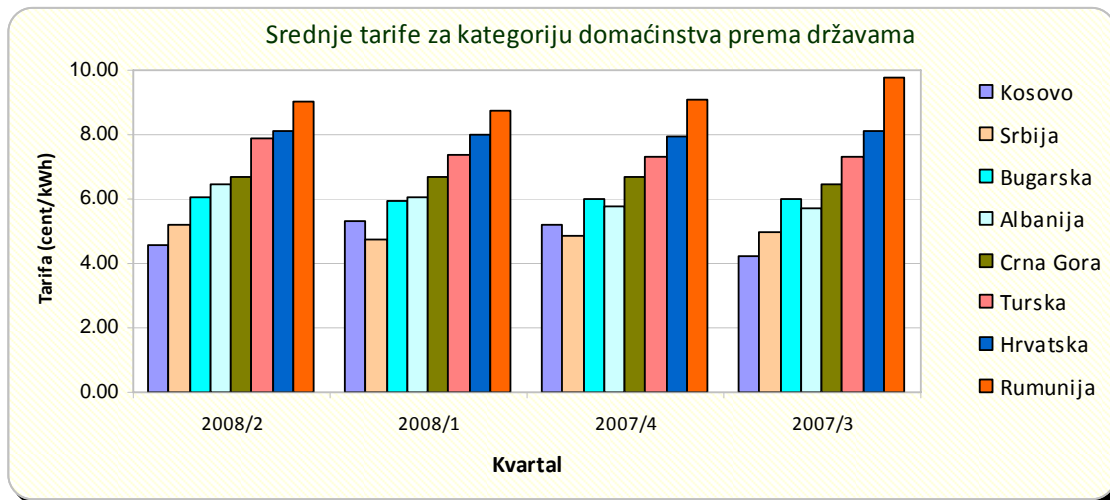
Važeće tarife od 1. Juna 2008. godine prikazane su u sledećoj tabeli:

Tarifna grupa	Naponski nivo snabdevanja	Tarifni element	Jedinica	Period u toku dana (a)	Odobreno	
					Visoka sezona	Niska sezona
					1. okt - 31 mart	1 april - 30 sept.
0	110kV	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		981.00	
		Angažovana snaga	€/kW		545.00	545.00
		Aktivna energija (P), od koje:	€/kWh	Viša tarifa	6.33	1.87
		Reaktivna energija (Q)	€/kVArh	Niža tarifa	2.63	1.54
1	35kV	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		130.00	
		Angažovana snaga	€/kW		567.00	567.00
		Aktivna energija (P), od koje:	€/kWh	Viša tarifa	6.62	2.87
		Reaktivna energija (Q)	€/kVArh	Niža tarifa	3.50	2.59
2	10kV	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		54.00	
		Angažovana snaga	€/kW		489.00	489.00
		Aktivna energija (P), od koje:	€/kWh	Viša tarifa	7.42	3.31
		Reaktivna energija (Q)	€/kVArh	Niža tarifa	4.00	3.01
3	0.4kV Kategorija I (potrošači sa troškom za reaktivnu snagu)	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		30.00	
		Angažovana snaga	€/kW		284.00	284.00
		Aktivna energija (P), od koje:	€/kWh	Viša tarifa	8.24	4.58
		Reaktivna energija (Q)	€/kVArh	Niža tarifa	5.20	4.32
4	0.4kV Kategorija II	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		34.00	
		Angažovana snaga	€/kW		0.00	0.00
		Aktivna energija (P)	€/kWh	Jedinstvena tarifa	10.16	6.57
		Aktivna energija (P), od koje:	€/kWh	Viša tarifa	12.22	8.01
5	0.4kV merenje 2-tarifno (2- vrednosti) domaćinstvo	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		24.00	
		Aktivna energija (P), za konzum:				
		<200 kWh/ mesečno (Prvi blok) od čega	€/kWh	Viša tarifa	4.53	3.25
			€/kWh	Niža tarifa	2.27	1.62
		200-600 kWh/ mesečno (Drugi blok) od čega	€/kWh	Viša tarifa	6.27	4.49
			€/kWh	Niža tarifa	3.14	2.25
6	0.4kV merenje 1-tarifno (1- vrednost) domaćinstvo	Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		24.00	
		Aktivna energija (P), za konzum:				
		<200 kWh/ mesečno (Prvi blok)	€/kWh	Jedinstvena tarifa	4.04	2.89
		200-600 kWh/ mesečno (Drugi blok)	€/kWh	Jedinstvena tarifa	5.59	4.00
7	0.4kV (domaćinstvo bez merenja)	>600 kWh/ mesečno (Treći blok)	€/kWh	Jedinstvena	8.11	5.81
		Procenjena potrošnja <200kWh/mesečno	€/potrošač/mesečno		21.00	
		Procenjena potrošnja 200-600kWh/mesečno	€/potrošač/mesečno		38.00	
8	Javno osvetljenje	Procenjena potrošnja >600kWh/mesečno	€/potrošač/mesečno		64.00	
		Fiksna tarifa potrošača	€/potrošač/godišnje		34.00	
8	Javno osvetljenje	Aktivna energija (P), za konzum:	€/kWh	Jedinstvena tarifa	8.21	8.21

Tabela 3.17 Maloprodajne tarife koje je usvojio RUE

Regulisane maloprodajne tarife za domaćinstva, industrijske i komercijalne potrošače povećane su za 5% u poređenju sa 2007. godinom, sa izuzetkom prvog bloka sa potrošnjom manjom od 200 kWh, za

koji je tarifa povećana za samo 2.5%. ipak, Kosovo se i dalje nalazi među zemljama sa najnižim tarifama za električnu energiju u regionu, što se vidi sa sledećeg grafika:

SLIKA 3.14 Srednje tarife za domaćinstva prema državama

3.7.2 PODSTICAJNE TARIFE (FEED-IN) ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA

Na osnovu primarnih zakona, RUE je utvrdio podsticajne tarife (feed-in) za kupovinu električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora. Kao strana potpisnica Sporazuma o energetske zajednici, Kosovo je obavezno da ispuni uslove direktive 2001/77/EC koja se zasniva administrativno uputstvo 06/2007 Ministarstva energetike i rudarstva „o potrošnji električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora“. Ovim uputstvom su utvrđene količine energije koja mora da bude proizvedena iz obnovljivih izvora:

Tabela 3.18 Indikativne količine za potrošnju energije proizvedene iz obnovljivih izvora

Izvor energije	Indikativni pokazatelji za potrošnju energije proizvedene iz obnovljivih izvora (GWh)									
	2 007	2 008	2 009	2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016
Hidro	125.84	134.56	145.03	156.31	167.01	178.40	190.50	203.18	216.67	230.39
Vetar	0.00	0.00	0.00	32.56	68.73	108.51	151.89	199.80	252.14	309.94
Solarna	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Biomasa	0.00	0.00	0.00	0.00	11.63	17.45	19.77	23.26	29.08	29.08
Ukupno	125.84	134.56	145.03	188.87	247.37	304.36	362.16	426.24	497.89	569.41

Cilj feed-in tarifa je podsticanje investiranja u nove proizvodne kapacitete iz obnovljivih izvora, na način koji omogućava realizaciju indikativnih količina prikazanih u gornjoj tabeli. Imajući u vidu moderne ekonomske principe i kriterijume, utvrđene su feed-in tarife za kupovinu energije proizvedene u malim hidrocentralama, i u elektranama na vetar, kao što je prikazano u narednoj tabeli:

Tabela 3.19 Tarife za energiju proizvednu u malim hidrocentralama

Kapacitet HCV	Cena (cent/kWh)
Hidrocentrale do 2MW	6.70
Hidrocentrale od 2 MW do 5 MW	5.90
Hidrocentrale od 5 MW do 10 MW	5.60

Tabela 3.20 Tarifa za energiju proizvedenu od vetra

Podsticajna tarifa (Feed-in)	Cena (euro/MWh)
Svi generatori sa novom tehnologijom	84.00

4. SEKTOR CENTRALNOG GREJANJA

4.1 PREGLED DEŠAVANJA U SEKTORU CENTRALNOG GREJANJA

Slično kao i u protekloj godini, sektor centralnog grejanja na Kosovu nije zabeležio nikakvo vidljivo povećanje i ostaje veoma mali u poređenju sa predviđenim zahtevima za grejanjem na Kosovu, i pokriva oko 5% ukupnih zahteva za grejanjem. Sektor je ograničen na samo četiri kompanije/preduzeća za centralno grejanje koja pokrivaju Prištinu, Đakovicu, Mitrovicu i Zvečan.

Važan događaj u sktoru centralnog grejanja na Kosovu za kompletiranje zakonskog okvira i regulisanje sektora centralnog grejanja na Kosovu je usvajanje Zakona br. 03/L-116 o centralnom grejanju, od strane Skupštine Republike Kosovo 20. Novembra 2008. godine. Zakon o centralnom grejanju predviđa uslove i standarde za obavljanje aktivnosti proizvodnje, distribucije i snabdevanja toplotnom energijom, uslove rada postrojenja i drugih objekata centralnog grejanja, organizaciju tržišta toplotne energije i pristupa distributivnoj mreži, kao i prava i obaveze subjekta koji rade prema ovom zakonu.

Takođe, u junu 2008. godine usvojen je Zakon o javnim preduzećima, koji uvodi promene u pogledu vltasništva, korporativnog upravljanja i nadzora. U stvari, ovaj zakon klasifikuje kompanije centralnog grejanja kao javna lokalna preduzeća, pa su zbog toga vlasništvo odgovarajuće opštine koja nad njima vrši nadzor. Takođe prema ovom zakonu, ove kompanije su organizovane kao akcionarska drutva, gde prava akcionara sprovodi Opštinska akcionarska komisija, dok nadzor nad aktivnostima kompanije obavlja Bord direktora, kojeg bira Opštinska akcionarska komisija.

CG „Termokos“ i CG „Đakovica“ funkcionišu kao korporacije i nalaze se u procesu sprovođenja korporativnog upravljanja u skladu sa priznatim međunarodnim praksama, kao i u procesu realizacije ciljeva za uspešno funkcionisanje na komercijalnoj osnovi. Uz sva pozitivna dešavanja u tom pravcu, ove kompanije još ne funkcionišu kao poslovni samoodrživi i profitabilni subjekt, zbog čega još uvek zavisi od subvencija iz Kosovskog konsolidovanog budžeta.

Treba reći da su toplana „Termomit“ iz Mitrovice i toplana u Zvečanu organizovane kao radne jedinice integrisanih komunalnih preduzeća u Mitrovici, odnosno Zvečanu. Zbog poznate situacije, ove toplane ne odgovaraju na zahteve za regulisanje i praćenje od strane RUE, pa stoga ne postoje odgovarajući ažuirani podaci.

4.2 RAD KOMPANIJA CENTRALNOG GREJANJA

Potrošnja goriva i proizvodnja toplote

Proizvodnja toplote vrši se u gradskim toplanama opremljenim kotlovima, u kojima se uglavnom kao gorivo koristi mazut, a u maloj količini i laka nafta (dizel) koji se uvoze po tržišnim cenama, uz dodatak „premije“ za pokrivanje troškova snabdevača. Zbog toga, cena mazuta u velikoj meri zavisi od kretanja cena na međunarodnom tržištu. Ove cene su u grejnoj sezoni 2007/2008 bile veoma visoke, uz zabeležen veoma veliki rast, što je uticalo na povećanje troškova grova i posledično na povećanje troškova proizvodnje toplote.

Cena sirove nafte je na početku sezone 2007/2008, sredinom oktobra 2007. godine, bila oko 80 \$/barelu, da bi zatm dostigla nivo od oko 110 \$/barelu pri kraju te sezone, dok isto to važi i za cenu mazuta koja je sredinom oktobra 2007. godine iznolila oko 230 centi/galon, a sredinom aprila 2008. godine bila je 330 centi/barel.

U nastavku je u tabelarnom obliku prikazana količina goriva i njihova srednja nabavna cena u toku grejne sezone 2007/2008, prema podacima koje su dale kompanije centralnog grejanja.

Tabela 4.1: Potrošnja derivata i srednja nabavna cena u sezoni 2007/2008

Kompanija -Sistem CG	Mazut		Nafta (Dizel)	
	Potrošnja (ton)	Srednja nabavna cena (€/ton)	Potrošnja (ton)	Srednja nabavna cena (€/ton)
TERMOKOS - Priština	9,336.00	358.92	43.64	864.69
CG ĐAKOVICA	1,757	355	NA	NA
Ukupno u sektoru CG	11,093.45	356.74	43.64	864.69

NP – Nije primenljivo (ili nije na raspolaganju)

Kapaciteti postrojenja za proizvodnju toplotne energije i podaci o proizvodnji i snabdevanju su prikazani u tabeli 4.2.

Distribucija toplote

Zajednička karakteristika svih sistema centralnog grejanja na Kosovu je to što se njihova distributivna mreža sastoji od primarne mreže koja se prostire do tačke napajanja podstanice i sekundarne mreže koja se prostire od tačke napajanja podstanice do krajnjeg korisnika.

Distributivna mreža KCG Termokos je dugačka oko 29 km, sa kapacitetom od oko 300 MW koja je predimenziorana. Integralni deo distributivne mreže je i pumpna stanica i izmenjivač toplote koji se nalazi na Sunčanom bregu i 255 podstanica koje su tačke razdvajanja primarne i sekundarne mreže.

Distributivna mreža KCG Đakovica prostire se u dužini od 20 km, od čega su 4 km nove cevi postavljene 2001. godine. Tokom 2007/2008 mreža je proširena za oko 4 km. Sastavni deo ove mreže su i oko 180 podstanica koje su tačke razdvajanja primarne i sekundarne mreže. Merači potrošnje grejanja su instalirani u 42 podstanice.

Prikaz tehničkih karakteristika sistema centralnog grejanja, kao i podaci o proizvodnji i snabdevanju, prikazani su u donjoj tabeli.

Tabela 4.2: Tehničke karakteristike sistema centralnog grejanja

Kompanija (grad)	Instalisani kapacitet [MW]	Operativni kapacitet [MW]	Distributivna mreža		Proizvodnja toplote, sezona 2007/08 [MWh/god]	Snabdevanje toplotom u podstanicama potrošača, sezona 2007/08 [MWh/vit]
			Dužina mreže [km]	Br. Podstanica		
TERMOKOS - (Priština)	2 x 58 = 116					
	1 x 29 = 29	2 x 7 = 14	29	255	93,423	73,161
	2 x 7 = 14	1 x 4 = 4				
	1 x 4 = 4					
Međuzbir	163	134	29	255	93,423	73,161
CG ĐAKOVICA	1 x 20 = 20	1 x 20 = 20	20	180	14,894	11,031
	1 x 18.6 = 18.6					
Međuzbir	38.60	20	20	180	14,894	11,032
Ukupno	201.6	172.5	49.00	435	108,317	84,193

NP – Nije primenljivo (ili nije na raspolaganju)

4.3 PITANJA U VEZI POTROŠAČA

Snabdevanje potrošača

U sezoni 2007/2008, ukupna grejna površina koju je pokrивao „Termokos“, za dve grupe potrošača, je 1,024,496 m², što predstavlja prilično mali porast od 15,554 m² u odnosu na prethodnu sezonu. Od ove ukupne površine na domaćinstva otpada deo od 632,602 m², dok na komercijalne potrošače i institucije otpada 391,867 m², pri čemu je odnos između ove dve grupe potrošača 61.75% - 38.25 %. Termokos ukupno snabdeva oko 12,100 potrošača: 11,540 domaćinstava i 560 komercijalnih potrošača i institucija.

Ukupna grejna površina koju pokriva CG „Đakovica“ u sezoni 2007/2008 je oko 131,700 m², što predstavlja mali porast od 4,000 m² u odnosu na prethodnu sezonu. Na domaćinstva otpada 69,443 m², dok na komercijalne potrošače i institucije otpada 61,861 m², što predstavlja odnos 52.89% - 47.11 %.

Fakturisanje i naplata

Ostvarivanje ciljeva povezanih sa efikasnim fakturisanjem i porast naplate predstavljaju ozbiljan problem, koji ni u toku 2008. godine nije pokazao znake poboljšanja u poređenju sa proteklom godinom.

Fakturisanje se i dalje vrši u skladu sa procenjenim grejnim površinama za svakog potrošača (po kvadratnom metru) zbog nepostojanja brojila (merača) isporučene toplote. Kada se radi o fakturama uočene su poteškoće u smislu nepostizanja planiranog nivoa fakturisanja zbog umanjivanja u računima za dane bez grejanja zbog kvarova u sistemu (toplana, mreža) i nedostatka goriva, kao i zbog nedovoljnog grejanja kao posledice curenja tople vode u distributivnom sistemu. Uticaj na nepostizanje adekvatnog nivoa fakturisanja ima i nedostatak ažuriranja i nedovoljna tačnost baze podataka potrošača.

Procenjena srednja stopa naplate za sektor centralnog grejanja je i dalje mala i iznosila je oko 38% za sezonu 2007/2008, što predstavlja smanjenje za 1.5% u poređenju sa sezonom 2006/2007.

Niska naplata računa je uzrokovana nizom različitih faktora. Neki od ovih faktora su direktno povezani a kompanijama za centralno grejanje, kao što su: nezadovoljavajuća proizvodnja i snabdevanje, slabe usluge prema potrošačima i neefikasno fakturisanje i naplata. Ostali faktori u vezi sa opštom ekonomskom situacijom i prihodima stanovništva su: mogućnost i želja za plaćanjem, nepostojanje stambene administracije i nedovoljne zakonske mere za tretiranje pitanja neplaćanja računa od strane potrošača.

U donjoj tabeli su prikazani podaci o grejnim površinama, tarifama, fakturisanju i naplati respektivnih kompanija za centralno grejanje.

Tabela 4.3 Stopa naplate u kompanijama CG na Kosovu u sezoni 2007/08

Grejna sezona 2007/2008	Grejna površina [m ²]	Tarifa [€/m ²]	Fakturisano (bez PDV) [€]	Naplata [€]	Stepen naplate [%]
CG "Termokos" Priština					
Domaćinstva	632,602	0.79	2,046,509	264,279	12.91
Komercijalni i institucije	391,867	0.95	1,762,141	1,126,011	63.90
Ukupno	1,024,469		3,808,650	1,390,290	36.50
CG "Đakovica"					
Domaćinstva	69,443	0.85	261,478	62,413	23.87
Komercijalni i institucije	61,861	1.23	388,271	193,917	49.94
Ukupno	131,304	-	649,749	256,330	39.45

4.4 UTVRĐIVANJE CENA CENTRALNOG GREJANJA ZA GREJNU SEZONU 2007/2008

Zakonski i regulatorni okvir za utvrđivanje cena centralnog grejanja

Kao što propisuje poglavlje 9 Zakona o energetsom regulatoru, RUE je ovlašćena za izradu tarifne metodologije i usvajanje tarifa u regulisanom energetsom sektoru.

Sektor centralnog grejanja na Kosovu u prenosu i distribuciji grejanja je klasifikovan kao prirodni monopol, pošto u proizvodnji toplote i snabdevanju toplotom ipak ne postoji nikakva konkurencija. Stoga, tarife za centralno grejanje podležu određivanju od strane RKE.

U skladu sa zakonskim obavezama i svojim nadležnostima, RKE je 10. juna 2008. godine objavila početak analize cena centralnog grejanja za grejnu sezonu 2008/2009, čiji je glavni cilj stvarna procena finansijskih i tehničkih informacija koje su podnele KCG, na način da tarife centralnog grejanja odražavaju realne troškove.

U vezi sa ovim, RKE je usvojila dva uputstva:

- Privremeno uputstvo I_06_2008 za regulatorno izveštavanje preduzeća centralnog grejanja
- Privremeno uputstvo I_07_2008 o principima obračuna tarifa i cena u sektoru centralnog grejanja na Kosovu za grejnu sezonu 2008/2009.

Tarifna metodologija

Za formulisanje/obračun tarifa i cena primenjuje se metodologija stope povraćaja (SP), poznata kao trošak plus.

SP Metodologija definiše dozvoljene troškove koji treba da budu vraćeni kao i razuman profit koji treba da dobiju KCG, i koji se računa prema odobrenim stopama povraćaja (SP) na Regulatornu imovinsku osnovu (RIO).

Proces utvrđivanja cena

RKE je započela proces utvrđivanja cena usvajanjem i objavljivanjem uputstava i drugih relevantnih dokumenata. Pored toga, održani su informacioni sastanci i druga međusobna komunikacija sa KCG i zainteresovanim stranama koje učestvuju u sektoru centralnog grejanja, sa ciljem objašnjavanja i tumačenja uputstava i glavnih aspekata procesa određivanja cena.

U skladu sa postupcima sadržanim u gore pomenutim uputstvima, proces određivanja cena počinje podnošenjem regulatornih izveštaja RKE praćenih zahtevom kompanija za centralno grejanje za određivanje tarifa.

Proces utvrđivanja cena za sezonu 2008/09 sadržao je sledeće glavne faze:

- Usklađivanje dozvoljenih prihoda na osnovu razlike između projektovanih prihoda za prethodnu grejnu sezonu (2007/2008) i stvarno realizovanih prihoda u toj sezoni;
- Utvrđivanje dozvoljenih prihoda za grejnu sezonu 2008/09 na osnovu informacija i podataka koji su predviđeni u tarifnim zahtevima, čiju razumnost razmatra i verifikuje RUE dostavljeni sa tarifnim zahtevom za grejnu sezonu 2007/08;
- Obračun tarifa na osnovu dozvoljenih prihoda i tarifnog predloga koje podležu konačnom usvajanju od strane RKE.

Kao posledica gore pomenutih faza, RKE je donela sledeće dokumente:

- Usklađivanje za KCG Termokos i Đakovica, praćeno sveobuhvatnim regulatornim izveštajem za svaku od KCG koji predstavljaju dodatak utvrđivanju usklađivanja;
- Odluke o odobravanju dozvoljenih prihoda za KCG Termokos i KCG Đakovica (V_132_2008 i V_133_2008), praćene sveobuhvatnim regulatornim izveštajem u vidu detaljnog dodatka sa respektivnim odlukama o dozvoljenim prihodima.

Treba naglasiti da je utvrđivanje dozvoljenih prihoda bilo osnov za završni obračun tarifa i podnošenje predloga za tarife od strane kompanija za centralno grejanje na konačno usvajanje od strane RKE.

Odluke RKE o usvajanju tarifnih normi za KCG „Termokos“ i KCG „Đakovica“ (V_134_2008 i V_135_2008) praćene su odgovarajućim dodacima prikazuju završetak procesa utvrđivanja cena centralnog grejanja za sezonu 2008/2009.

Tabela 4.4: Prikaz tarifa za kompanije centralnog grejanja - grejna sezona 2008/2009

A. Tarife za grejanje potrošača bez merenja

KOMPANIJA CG	Komponente tarife	Domaćinstva [€ / m ² mesečno]	Komercijalni potrošači i institucije [€ / m ² mesečno]
CG TERMOKOS D.D.	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komponenta)	0.06	0.08
	Isporučena toplota (varijabilna komponenta)	0.78	0.92
CG ĐAKOVICA D.D.	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komponenta)	0.13	0.17
	Isporučena toplota (varijabilna komponenta)	0.77	1.11

B. Tarife za grejanje potrošača sa merenjem

KOMPANIJA CG	Komponente tarife	Merna jedinica	Cena
CG TERMOKOS D.D.	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komponenta)	€ / kW mesečno	0.59
	Isporučena toplota (varijabilna komponenta)	€ / MWh	45.50
CG ĐAKOVICA D.D.	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komponenta)	€ / kW mesečno	1.33
	Isporučena toplota (varijabilna komponenta)	€ / MWh	47.62

Sprovođenje tarifa za sezonu 2008/2009

RKE kontinuirano pažljivo prati sprovođenje tarifa putem redovnih sastanaka i kontakata sa KCG. Glavni aspekti praćenja su: realizacija planiranog fakturisanja, naplata računa od potrošača, uticaj tarifa na stopu naplate, kao i količina i kvalitet isporučene toplote.

Stalni cilj je da KCG pređu sa "normativnih tarifa" na "tarifu utrošene energije" koliko je god to moguće, naglašavajući da "tarifa utrošene energije" zasnovana na stvarnoj merenoj potrošnji grejanja ide u korist podsticaja potrošačima da štede toplotnu energiju i koriste je prema svojim potrebama, kao i realnom fakturisanju, tj. Potrošačima se fakturiše samo utrošena energija, što bi moglo da poveća stopu naplate. Šta više, uvođenje "tarife utrošene energije" je zakonski zahtev koji proizilazi iz zakona o centralnom grejanju.

5. ZAŠTITA POTROŠAČA**5.1 UVOD – ZAKONSKI OSNOV**

Regulatorni ured za energiju ima zakonski mandat da vrši zaštitu potrošača i rešava sporove u energetsom sektoru na Kosovu (član 15.2 g Zakona o energetsom regulatoru).

Odeljenje za zaštitu potrošača u RUE je odgovorno za primenu propisa o zaštiti potrošača u energetsom sektoru na Kosovu.

Ove godine je RUE preko Odeljenja za zaštitu potrošača (OZP) procesuirao puno zahteva potrošača, kao i jednu prijavu koju je jedan nosilac licence podneo protiv drugog nosioca licence. Većina zahteva potrošača odnosila se na odluke/odgovore koje je dao KEK, a po svojoj prirodi predstavljaju osporavanje računa koji su dostavljeni potrošačima za nezakonito korišćenje energije.

KEK kao vertikalno integrisano preduzeće još nije uspeo da uspostavi stabilan i efikasan sistem za rešavanje sporova sa potrošačima. U procesu i u odlukama/odgovorima koje priprema osoblje KEK-a ima puno nedostataka, kontradiktornosti, nepoštovanja postupaka i nepoznavanja važećih propisa i zakona, a takođe nedostaje i analiza svakog pojedinog slučaja. Kao posledica tih nedostataka imamo velik broj potrošača koji osporavaju postupke KEK-a i žale se OZP u RUE.

Poseban problem koji treba naglasiti za godinu koju pokriva ovaj zveštaj je enorman broj postupaka koje su ekipe KEK-a pripremile povodom nezakonitog korišćenja energije, posebno u vezi sa zloupotrebom brojila.

Većina potrošača koji su od KEK-a dobili fakturu za nezakonito korišćenje električne energije podneli su svoje zahteve KEK-u, a posle dobijanja odgovora KEK-a, podneli su zahtev OZP u RUE.

5.2 ZAHTEVI I AKTIVNOSTI U VEZI REŠAVANJA SPOROVA

U toku 2008. godine, Odeljenje za zaštitu potrošača (OZP) pri Regulatornom uredu za energiju registrovalo je u registru zahteva ukupno 572 zahteva potrošača. U tabeli 5.1 prikazani su podaci o registrovanim i rešenim zahtevima potrošača.

Tabela 5.1 Broj registrovanih i rešenih zahteva u OZP RUE

Ukupno zahteva	
Registrovanih	Rešeni h
572	107

Veliki broj zahteva potrošača koji su registrovani u registru zahteva OZP uglavnom su podneti u letnjim mesecima, kada KEK sprovodi veliku akciju isključivanja potrošača sa električne mreže zbog neplaćenih dugova za utrošenu električnu energiju. Akcija isključivanja potrošača sa električne mreže koju je KEK sproveo tokom leta rezultat je dobijanja Naređenja za isključivanje od Vlade Kosova, broj odluke 06/29 od 31.07.2008. godine. Ovo Naređenje koje je donela Vlada Kosova suspendovalo je sve odredbe Pravilnika o isključivanju i ponovnom priključivanju potrošača u energetsom sektoru koji je doneo RUE 24. Februara 2006. godine, koje su u suprotnosti sa ovim naređenjem. RUE se nije

složilo sa ovim Naređenjem zbog toga što je ono stvorilo puno problema u radu RUE u vezi sa zahtevima potrošača.

Vredi pomenuti da je OZP 2008. godine nasledio 54 zahteva koji su preneti iz 2007. godine.

U registru zahteva potrošača OZP RUE registrovani su zahtevi različite prirode: neovlašćeno korišćenje, netačno merenje utrošene energije digitalnih brojlara, fakturisanje bez očitavanja, kazne za isključivanje, pretplata za RTK, prenos duga itd.

Tabela 5.2 Zahtevi potrošača prema njihovoj prirodi

Neovlašćeno korišćenje	Ostalo
486	86

U toku 2008. godine od svih zahteva potrošača registrovanih u registru OZP RUE, 85% se odnosi na neovlašćeno korišćenje električne energije, dok su samo 15% druge prirode.

Prema grupama potrošača, u OZP su registrovani sledeći zahtevi:

- 461 zahtev potrošača se odnosi na domaćinstva;
- 104 zahteva potrošača se odnosi na komercijalne potrošače;
- 7 zahteva potrošača se odnosi na industriju;

Tabela 5.3. Zahtevi potrošača prema kategorijama potrošača

Domaćinstva	Komercijalni	Industrija
461	104	7

Iz tabele 5.3 vidi se da se najveći broj zahteva potrošača koji su podneti OZP RUE pripada kategoriji domaćinstava (81%), posle čega slede komercijalni potrošači (18%) i industrijski potrošači (1%).

Da bi se video rast broja zahteva koji su podneti OZP RUE u toku 2008. godine, u tabeli 5.4 je prikazan broj zahteva podnetih u 2006, 2007 i 2008. godini.

Tabela 5.4 Upoređenje zahteva potrošača - 2006, 2007 i 2008

Period	2006.	2007.	2008.
Ukupno	33	116	572

6. SITUACIJA U VEZI SA PRIRODNIM GASOM NA KOSOVU

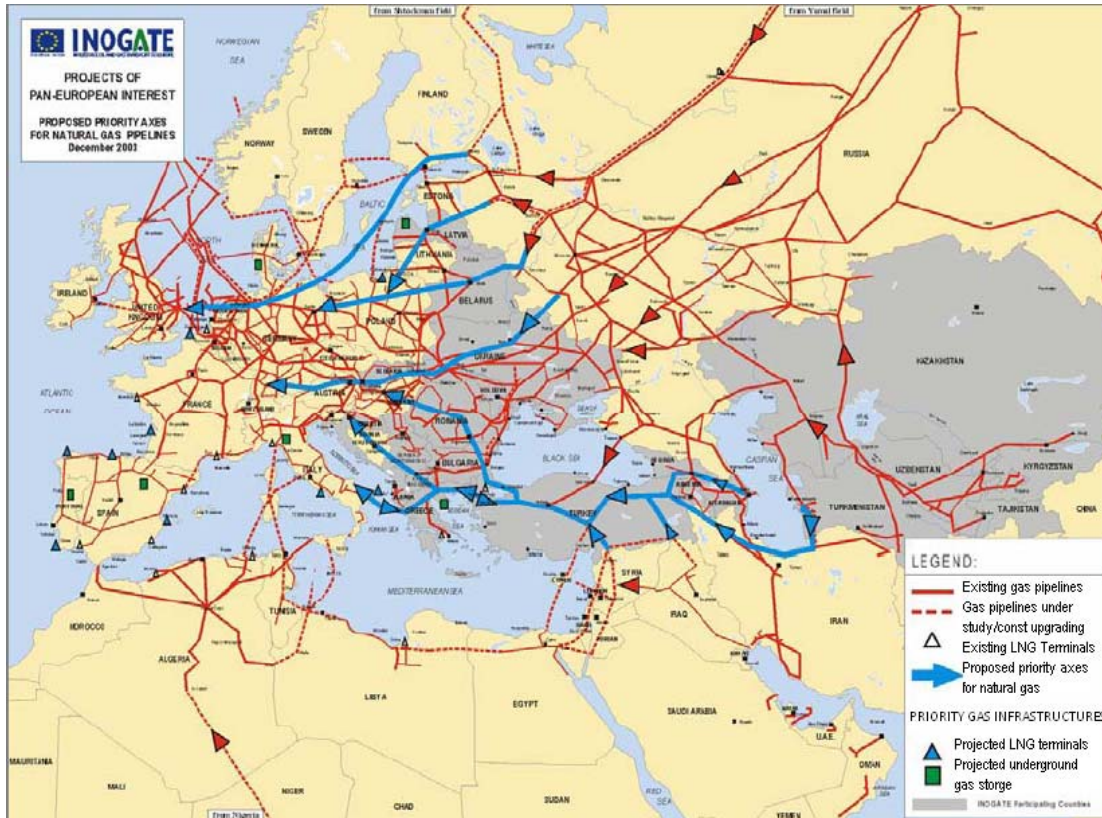
Uprkos činjenici da na Kosovu nema prirodnog gasa, energetske propisi na Kosovu definišu prirodni gas kao sastavni deo energetskeg sektora Kosova. Zakon o energiji definiše termin „energija“ kao „svaki vid proizvedene ili obezbeđene energije (struja, toplotna energija ili prirodni gas) sa ciljem snabdevanja ili prodaje“, dok prema poglavlju 3, član 17 Zakona o energetskeg regulatoru, nadležnosti RUE se protežu i na sektor prirodnog gasa. Sa ciljem kompletiranja zakonskeg okvira, MER je uradio nacrt zakona za prirodni gas kojeg je u decembru 2008. godine podnet Skupštine Republike Kosovo na usvajanje. Pored toga, u „Energetskoj strategiji Kosova 2007-2013“ jedan od strateških ciljeva je povezivanje Kosova sa regionalnim gasovodima do kraja 2012. godine. Takođe, u nacrtu dokumenta „Srednjoročna razvojna politika energetskeg sektora“ snabdevanje gasom na Kosovu u budućnosti vidi se kao realna mogućnost, na osnovu studije gasifikacije jugoistočne Evrope, koja je analizirala ekonomske mogućnosti za dovođenje prirodnog gasa na Kosovo kao deo predloga „Gasnog prstena energetske zajednice“, koji je povezuje sedam zemalja jugoistočne Evrope i u kojoj se zaključuje da je snabdevanje industrijskih i komercijalnih potrošača ostvarivo, kao i izgradnja distributivne gasne mreže u Prištini i Mitrovici. U tom kontekstu predviđene su razne mere oko definisanja vlasništva nad starom mrežom za veštački gas koja se proteže od ugljenokopa (TC Kosovo A – Priština – Mitrovica – Skoplje - Lamkos – Amortizeri u dužini od 254 km), kao i prava na korišćenje ove trase.

Prisustvo prirodnog gasa u baznom dokumentu energetskeg sektora na Kosovu je uglavnom posledica geostrateškog položaja naše zemlje, kao zemlje u centru regiona jugoistočne Evrope, regiona kroz koji se predviđa prostiranje gasovoda koji će se protezati od izvora gasa u Kaspijskom regionu i u Rusiji, do razvijenih zemalja zapadne Evrope, ali i iz razloga što snabdevanje prirodnim gasom predstavlja dodatni izvor energije koji će poboljšati energetske situaciju kao osnove za ekonomski i industrijski razvoj Kosova.

Slika 6.1 Koncept „Gasni prsten Energetske zajednice“ (Izvor: Studija gasifikacije regiona jugoistočne Evrope)

Prisustvo prirodnog gasa u baznom dokumentu energetskeg sektora na Kosovu je uglavnom posledica geostrateškog položaja naše zemlje, kao zemlje u centru regiona jugoistočne Evrope, regiona kroz koji se predviđa prostiranje gasovoda koji će se protezati od izvora gasa u Kaspiskom regionu i u Rusiji, do razvijenih zemalja zapadne Evrope – kao što se vidi iz planiranih projekata prioriternih pravaca gasovoda (slika 6.2).

Slika 6.2 Planirani projekti prioriternih trasa gasovoda
Izvor: Studija gasifikacije regiona jugoistočne Evrope

U cilju ispunjavanja zakonskih odgovornosti za razvoj zakonskog okvira i obaveza koje proizilaze iz Sporazuma o energetskej zavisnosti jugoistočne Evrope, u toku 2008. godine RUE je aktivno učestvovao i pratio regionalna dešavanja u vezi sa sektorom prirodnog gasa i rada Radne grupe za gas u okviru Regulativnog borda energetske zajednice, koji je organizovan u okviru Sporazuma o energetskej zajednici. U ovom aspektu, između ostalog, RUE je dao doprinos u vidu komentara, napomena i sugestija oko izrade dokumenata: „Izveštaj o sprovođenju 'acus-a' za električnu energiju i prirodni gas Sporazuma o osnivanju energetske zajednice“ i „Studija o poboljšanju komunikacije, funkcionisanja, transparentnosti i usklađivanja operativne regulative za transport prirodnog gasa u Energetskej zajednici“.

7. SARADNJA RUE SA DRUGIM INSTITUCIJAMA I MEĐUNARODNA SARADNJA

Saradnja Ureda sa vladinim i parlamentarnim institucijama

U toku 2008. godine Ured je imao plodnu saradnju sa parlamentarnim i vladinim institucijama, kao i sa energetske preduzećima. Na poziv odbora Skupštine Republike Kosovo, tačnije Odbora za budžet i finansije i Odbora za ekonomiju, trgovinu, industriju, energetiku, transport i telekomunikacije, Ured je podneo izveštaje o širokom spektru pitanja kao što su: tarife za 2008. godinu, Analiza Regulatornog ureda za energiju za 2007. godinu, Budžet RUE za 2009. godinu itd.

Ured je takođe sarađivao i razgovarao sa odgovarajućim ministarstvima u vezi tarifa, pregovorima oko isplata siromašnim potrošačima, subvencijama Vlade za KEK za tu grupu potrošača itd. Ured je organizovao nekoliko radionica u MER-u sa temom: „Usvajanje tarifa koje odražavaju troškove za električnu energiju“ i poslednji nacrt „Pravilnika o autorizaciji“.

Predstavnici Ureda redovno učestvuju na radionicama u energetske sektoru koje organizuje vlada. Posebno je razvijena međuinstitucionalna saradnja između MER-a, RUE, KOPST-a i KEK-a, na ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz Sporazuma o energetske zajednici, kao i u vezi slanja podataka koje zahtevaju organi SEZ JIE, u delu koji se odnosi na Kosovo.

Ured ima svoje predstavnike u sledećim radnim grupama:

Radna grupa za evropske integracije, radi u MER-u, u okviru širih aktivnosti **Radne grupe za infrastrukturu** i u Agenciji za koordinaciju i razvoj evropskih integracija. Agencija je osnovana posebnom odlukom premijera Republike Kosovo. Radna grupa je zadužena za sprovođenje i praćenje aktivnosti predviđenih u „Akcionom planu za evropsko partnerstvo“. Ured je razvio aktivnosti za ispunjavanje obaveza u oblasti svoje odgovornosti koje proizilaze iz „Akcionog plana za evropsko partnerstvo“ i iz „Izveštaja o napretku 2008“ za Kosovo, koji je objavila Evropska komisija.

Radna grupa za izradu akcionog plana za socijalna pitanja radi u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

Radna grupa za izradu standarda kvaliteta snabdevanja i usluga koju čine predstavnici zainteresovanih strana u energetske sektoru kojom rukovodi RUE.

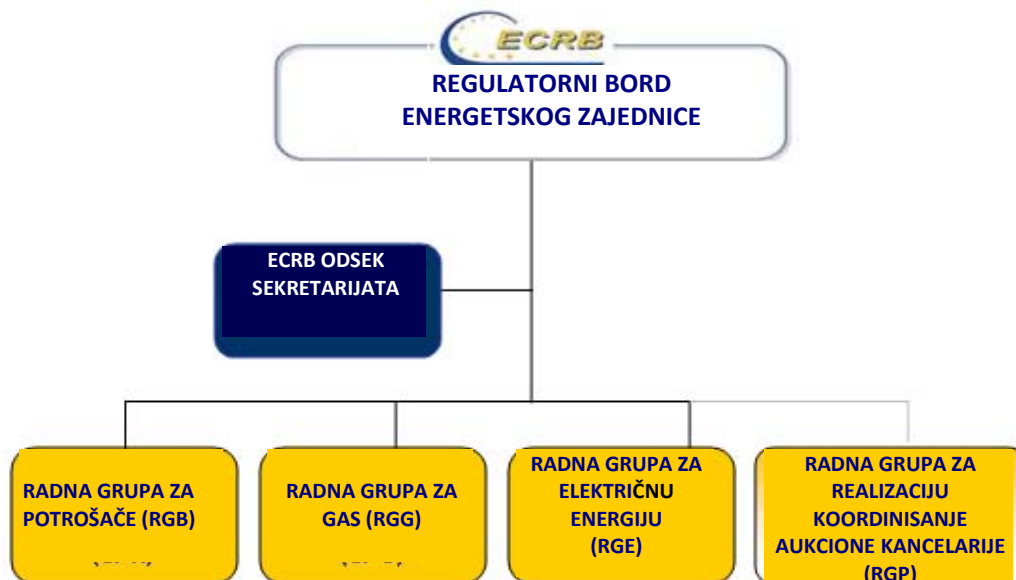
Ured je aktivno učestvovao u radnim sastancima, u radionicama i seminarima koje su organizovale razne strane u okviru energetske sektora na Kosovu.

Međunarodne aktivnosti Ureda

U toku 2008. godine Ured je imao čitav niz međunarodnih aktivnosti u oblasti regulative u okviru SEZ i drugih regionalnih i međunarodnih udruženja.

RUE i Sporazum o energetske zajednici jugoistočne Evrope

RUE je u toku 2008. godine sprovodio aktivnosti u okviru Sporazuma o energetske zajednici za jugoistočnu Evropu, u raznim organima i radnim grupama.

Slika 7.1 Radne grupe u okviru Regulatornog borda Sporazuma o energetske zajednici jugoistočne Evrope

Sekretarijat Sporazuma o energetske zajednici nalazi se u Beču i pruža administrativnu podršku institucijama zajednice, kao što su: Savet ministara, Stalna grupa na visokom nivou i Regulatorni bord.

Regulatorni bord Energetske zajednice (RBEZ) ima radne grupe za sektor električne energije, gas i grupu za potrošače. U svim radnim grupama, pa takođe i u RBEZ, RUE ima svog predstavnika. RBEZ se nalazi u Atini, dok se sastanci radnih grupa održavaju u državama potpisnicima SEZ JIE. Prema programu rada za 2008. godinu, glavne aktivnosti RBEZ u sektoru bile su:

- **Električna energija:** upravljanje uskim grlima i raspodela kapaciteta; regionalni mehanizam za licenciranje; Usklađenost tržišnih propisa; Otvaranje velikoprodajnog tržišta; Recipročno priznavanje licenci; Međunarodna saradnja; Koordinisana aukciona kancelarija, itd.
- **Gas:** Prekogranična trgovina gasom; Povezivanje i obezbeđivanje gasovoda za tranzit i prenos; Bilansiranje, uključujući i terminale za prirodni tečni gas; Prekogranična saradnja i prenosne tarife, itd;
- **Potrošači:** Kvalitet snabdevanja i komercijalne usluge; Standardi i podsticaji; Metodologija tarifa i transparentnost cena; Analiza sprovođenja najboljih praksi u zaštiti ugroženih potrošača u državama članicama SEZ JIE, itd.

RBEZ je nastavio sa obavljanjem savetodavne uloge za Savet ministara SEZ JIE u vezi pitanja praćenja i rada elektroenergetskog sistema i regionalnog tržišta. Takođe, daje sugestije u vezi redovnog funkcionisanja regionalnog tržišta, aktivnosti oko zajedničkog tržišta električne energije i gasa, otvaranje održivog tržišta, recipročno priznavanje licenci u regionu, zauzimanje stava u vezi sa regionalnim bilansiranjem, osnivanje kancelarije za aukciju za region jugoistočne Evrope.

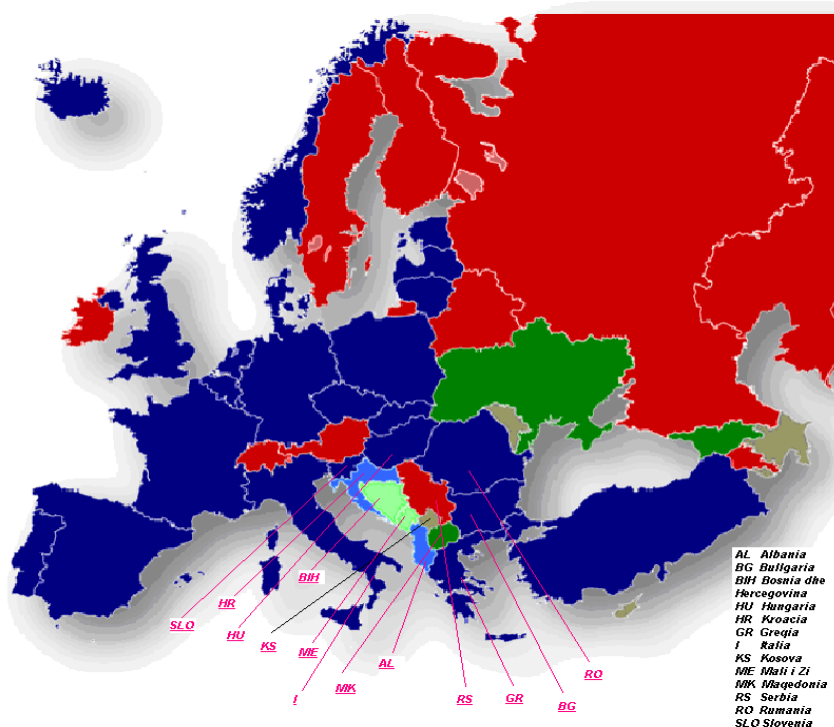
U toku 2008. godine započeta je studija „Izveštaj o razvoju tržišta električne energije“ u regionu JIE, koja se realizuje uz podršku USAID-a iz SAD, a očekuje se da bude nastavljena i u toku 2009. godine. Ovaj izveštaj na neravnompravan način tretira Operatora za prenosni sistem Kosova, posebno u izveštaju o Operatoru prenosnog sistema Srbije. Regulatorni ured za energiju Republike Kosovo nije zadovoljan takvim tretmanom i odlučno se suprotstavio njegovom usvajanju, dajući komentare u svim fazama njegove izrade.

I tokom 2008. godine ostali su nerešeni problemi između KOPST-a i Operatora prenosa Srbije u oblasti tranzita, obezbeđivanja prenosnih kapaciteta interkonekcijskih vodova, kao i nepozivanje KOPST-a u sporazum o mehanizmima za kompenzaciju između regionalnih prenosnih operatera.

U vezi sa ovim treba pomenuti da je KOPST pokrenuo inicijativu za rešavanje ovog spora između Operatora prenosnih sistema Kosova i Srbije u Sekretarijatu SEZ JIE sa sedištem u Beču, a postupak je u toku.

Glavni cilj izveštaja „Razvoj tržišta električne energije“ je studija o praćenju tržišta električne energije u jugoistočnoj Evropi i kontinuirano praćenje velikoprodajnog tržišta električne energije u skladu sa zaključcima Foruma dvanaestorice u Atini. On je posvećen praćenju razvoja koordinacionih mehanizama aukcije i obavljanju funkcija praćenja za Koordinisanu aukcionu kancelariju i za koordinisanu aukciju. Ova kancelarija obuhvata države Osmog regiona.

Osmi region utvrdio je Savet ministara SEZ, na sastanku u Briselu održanom 27. Juna 2008. godine, u vidu izmena i dopuna Regulatornog aneksa (EC) br. 1228/2004 o uslovima pristupa prekograničnoj interkonekcionoj energetske mreži. Države koje pripadaju Osmom regionu su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora, Rumunija, Srbija, UNMIK (Kosovo), Grčka, Slovenija i Italija u skladu sa interkonekcijskim vezama sa stranama koje pripadaju SEZ JIE. Na ovom sastanku je odlučeno da gore pomenute zemlje treba najkasnije do 31. decembra 2009. godine da primene metode koordinisanog upravljanja uskim grlima, kao i postupke za obezbeđivanje kapaciteta na tržištu, najmanje na godišnjem, mesečnom i dnevnom nivou.

Slika 7.2 Države članice Osmog regiona

Posebna aktivnost unutar Regulatornog borda Energetske zajednice, operatora prenosnog sistema jugoistočne Evrope i Radne grupe za energiju, kao i Grupe za sprovođenje je krunisana izradom Memoranduma o razumevanju za Regionalnu aukcionu kancelariju za zemlje članice Osmog regiona. Memorandum o razumevanju je potpisan 11. novembra 2008. godine u Tirani, a potpisali su ga

predstavnicu operatora prenosnih sistema država regiona. Odlučeno je da sedište Aukcione kancelarije bude u Crnoj Gori, tačnije u Podgorici.

28. novembra 2008. godine potpisan je ugovor sa dve savetodavne kompanije koje treba da razmotre okolnosti oko realizacije Koordinisane aukcione kancelarije, kao i izrade koordinisane aukcione šeme za prekogranične kapacitete.

Regulatorni ured za energiju je sarađivao sa Sekretarijatom SEZ, odgovorio na mnoge upitnike i doprineo ažuriranju Nacionalnog izveštaja za 2008. godinu, koji objavljuje sam Sekretarijat.

Grupa za realizaciju Koordinisane aukcione kancelarije JIE

Ovu grupu su osnovali predstavnici regionalnih operatora prenosnih sistema i predstavnici regionalnih regulatora. U toku 2008. godine grupa se uglavnom bavila aktivnostima i rezultatima iz SETSO, sprovođenjem akcionog plana, upravljanjem preopterećenjem na interkonekcijskim vodovima, Memorandumom o razumevanju za KAK itd.

Atinski forum, u okviru SEZ JIE

RUE je učestvovao na sastanku Atinskog foruma, 12-tom po redu, koji je održan 15-16 maja 2008. godine i 13-tom, koji je održan 2-3 decembra 2008. godine. Oba sastanka su održana u Atini, a u nastavku su dati neki od zaključaka sa ovih sastanaka:

- **12-ti sastanak:** Forum je održan pod predsedavanjem aktuelnog predsedavajućeg Energetske zajednice, odnosno predstavnika Vlade Kosova (UNMIK). Na sastanku je između ostalog predstavljen trenutni status oko primene direktive Evropske unije za električnu energiju 2003/54/EC i uredbe EK br. 1288/2003. Forum je ohrabrio strane potpisnice SEZ JIE da povećaju aktivnosti da bi se suočili sa izazovima koji proizilaze iz primene dokumenata koji su rezultat SEZ JIE.
- **13-ti sastanak:** Treba pomenuti da je na ovom sastanku u potpunosti podržan proces i aktivnosti oko osnivanja Koordinisane aukcione kancelarije.

Socijalni forum SEZ JIE: RUE je aktivno učestvovala na socijalnim forumima koji su organizovani u Beču u maju, i u Tirani 18-19 novembra 2008. godine.

Udruženje regionalnih energetske regulatora (ERRA)

Udruženje regulatornih regulatora za energiju čine nezavisni nacionalni energetske regulatori centralne i istočne Evrope, kao i velikog broja balkanskih zemalja. Ovo udruženje ima ukupno 22 redovna člana i četiri pridružena člana. Kosovo je pridruženi član. Udruženje nacionalnih regulatora SAD je takođe pridruženi član udruženja. Udruženje (ERRA) ima četiri radne grupe i to: za licenciranje, tarife, zakonsku regulativu i evropske integracije. RUE je zastupljen u sve četiri radne grupe ovog udruženja.

Osnovni ciljevi ERRA su sledeći: poboljšanje nacionalnih propisa država članica; podsticanje razvoja autonomnih i autoritativnih energetske regulatora, kao i podsticanje saradnje između samih regulatora; osavremenjavanje komunikacije i razmene informacija, kao i omogućavanje pristupa iskustvima različitih regulatora u svetu; promovisanje mogućnosti obuke.

ERRA redovno organizuje godišnje konferencije, pri čemu je u 2008. godini konferencija održana u Mađarskoj. RUE je učestvovao na ovom sastanku posle čega je prisustvovao sastanku Komiteta za tarife i cene, na sastanku šefova regulatora država članica udruženja.

RUE je aktivno učestvovao na svim sastancima radnih grupa ERRA, kao što je Grupa za tarife i cene, Grupa za licence, Grupa za propise itd.

U novembru 2008. godine, ERRA je u Budimpešti organizovala obuku u vezi sa regulisanjem u oblasti grejanja i gasa. Cilj ove obuke bio je prezentacija aktuelnog stanja snabdevanja i distribucije gasa koji se smatra čistijim i ekonomičnijim derivatom;

RUE kontinuirano saraduje sa ERRA i u okviru te saradnje je odgovarao na različite upitnike iz energetskog sektora.

Partnerstvo između Regulatornog ureda za energiju i Ekonomske komisije države Ilinois, SAD

28. oktobra 2008. godine, RUE je potpisao Memorandum o partnerstvu sa Regulatornom agencijom Ilinois, SAD. Predmet partnerstva između dve regulatorne agencije je međusobna razmena iskustava i informacija, sa ciljem poboljšanja najboljih praksi u pogledu tržišta, kao i poboljšanje veza između dve agencije.

Ovo partnerstvo će omogućiti osoblju RUE pristup i razumevanje regulatornih praksi u SAD, a sa druge strane ICC će imati mogućnost da nauči nove tehnike i metodologije u regulatornoj oblasti, kao i da bolje razume prakse u jugoistočnoj Evropi.

Partnerstvo je finansijski podržao USAID, dok aktivnosti predvodi NARUC, i ono će trajati od oktobra 2008. godine do septembra 2010. godine. Partnerstvo predviđa razmene, tehničke radionice – seminare, stažiranje, obuku i institucionalni razvoj RUE. U oktobru 2008. godine održana je prva poseta ICC Prištini i tom prilikom je potpisan Memorandum o razumevanju između institucija.

Slika 6.4 Ceremonija potpisivanja Memoranduma o razumevanju. S leve strane sede: Gđica. Patriša Rader, direktor Misije USAID-a na Kosovu, Dr. Ali Hamiti, predsedavajući Borda RUE i Čarls Boks, predsednik Borda komesara ICC

Ceremoniji potpisivanja su prisustvovali Jakup Krasniqi, predsednik Skupštine Kosova, Justina Pula-Shiroka, ministar za energetiku i rudarstvo, Patriša Rajder, direktor Misije USAID-a na Kosovu, kao i predstavnici NARUC-a.

U toku prve četvorodnevne posete ICC-a razmenjena su iskustva i odabrane teme za diskutovanje, kao i učestvovanje javnosti u donošenju odluka od strane regulatornih agencija, iskustva u SAD i na Kosovu za zaštitu potrošača, nacionalno i regionalno tržište električne energije, tarife, kvalitet snabdevanja i restrukturiranje sektora električne energije. Takođe, kao deo jednodnevnih partnerskih aktivnosti, održana je jednodnevna radionica na temu „Stanje u energetske sektoru na Kosovu“, na kojoj su učestvovali predstavnici svih strana koje učestvuju u energetske sektor na Kosovu: Skupštinski odbor za energiju, Ministarstvo za energetiku i rudarstvo, Kosovska energetske korporacija, Operator prenosnog sistema, kao i predstavnici medija. Na kraju ove posete, delegacija ICC je posetila ugljenokope i termocentrale KEK-a.

Ostale aktivnosti

Uz zajedničku organizaciju od strane Nacionalnog udruženja regulatora za javna preduzeća SAD ((National Association of Regulatory Utility Commissioners - NARUC), Regionalnog udruženja energetske regulatora (Energy Regulators Regional Association - ERRA) i Centra za energiju i prirodne izvore pri Američkom univerzitetu na Kosovu (AUK), uz podršku USAID/Kosovo, održana je tradicionalna radionica o „**regulisanju kompanija koje pružaju javne usluge na ekonomskom tržištu**“ od 14-16 aprila 2008. godine u prostorijama AUK-a u Prištini. Na radionici su učestvovali predstavnici sledećih organizacija: Vlada Kosova, Ministarstvo za energetiku i rudarstvo, poslanici u Skupštini Kosova, Regulatorni ured za energiju, predstavnici kompanija i javnih službi (KEK i KOPST), predstavnici zajednica i medija, udruženja potrošača i civilnog društva.

Teme koje su razmatrane na radionici bile su: osnovni principi ekonomskog i energetske regulisanja; važnost i pitanja obezbeđivanja funkcionalne i fiskalne autonomije regulatornih agencija; utvrđivanje uloga i odgovornosti nosilaca u regulatornom procesu; konkretna pitanja za energetske sektor, primeri za razmatranje, metodologije i načini njihove primene. Predavači na ovoj radionici bili su predstavnici regulatornih organa iz Litvanije, Mađarske, SAD i Kosova.

U toku ove radionice predstavljene su i diskutovane i konkretne teme koje se odnose na energetske sektor na Kosovu, kao što su: reforma energetske sektora, pristup regulisanju kompanija koje pružaju javne usluge; uloga regulisanja u hvatanju u koštac sa izazovima energetske sektora na Kosovu; Fiskalna autonomija i budžetski nadzor nad regulatornim agencijama.

U septembru 2008. godine, Odeljenje za tarife i cene je predstavilo „Razvoj utvrđivanja tarifa koje odražavaju troškove“ na sektorskom i infrastrukturnom sastanku koji je organizovala Evropska komisija. Na ovom sastanku predstavljen je pristup RUE pitanju utvrđivanja tarifa i faktora koji imaju značajan uticaj na njihovo utvrđivanje. Na sastanku su osim predstavnika EK i RUE učestvovali i predstavnici vlade i licenciranih kompanija.

Adresa:

REGULATORNI URED ZA ENERGIJU

Ul. Hamdi Mramori br. 1, 10000 Priština, Kosovo

Tel: 038 247 615 lok. 101, Fax: 038 247 620,

E-mail: info@ero-ks.org, web: www.ero-ks.org